

Folkviljans allvetare

Teknopopulismens framväxt ur ett
historiskt perspektiv

LUNDS
UNIVERSITET

Lo Tinghammar Jönsson
Handledare: Dalia Mukhtar-Landgren

Abstract

It is sometimes said that modern politics has lost track of ideology and vision - that personal charisma and expertise is rewarded more than firm beliefs and connections with an organised movement. In their book *Technopopulism: the New Logic of Democratic Politics*, Christopher J. Bickerton and Carlo Invernizzi Accetti go beyond such suspicions. Their main argument is that the *organisational political logic*, or the way in which politicians compete for elected office, has changed in the Western world. Moving from the *ideological logic* that dominated during the main part of the 20th century, contemporary politics is guided by and organised around the *technopopulist logic*. Reacting to numerous societal and sociological changes, all politicians now face incentives to speak for society as a whole, rather than a specific section of the population. As a result, the authors claim, populist claims to embody the will of an undivided people and technocratic claims to possess the competence to bring those wishes into reality have become increasingly prominent and widespread in the political discourse.

This thesis aims to put this claim to the test. While numerous studies have used Bickerton and Invernizzi Accetti's theory to study individual political movements and their use of technocratic and populist modes of operation, none has investigated the historical development of the technopopulist logic. Developing an operational framework consisting of technocratic and populist modes of discourse as exemplified by Bickerton and Invernizzi Accetti, this study analyses five final debates ahead of Swedish national government elections. The results suggest that both technocracy and populism have increased dramatically in the debate since 1960 and are now used by all contenders, giving support to the theory. Furthermore, technocratic traits have constantly been at higher levels than populist ones.

Nyckelord: teknopopulism, teknokrati, populism, slutdebatt, debattklimat, diskurs.

Antal ord: 9 938

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Syfte och frågeställning	2
3. Teori	2
3.1. Om populism	2
3.2. Om teknokrati	3
3.3. Om avpolitisering	3
3.4. Den teknopopulistiska logiken och dess framväxt	4
3.4.1. Vad är en politisk logik?.....	4
3.4.2. Teknopopulismens framväxt och förutsättningar	5
3.4.3. Om teknopopulismen som politisk logik	6
4. Tidigare forskning	7
5. Metod och material	7
5.1. Innehållsanalys och metodologisk diskussion	7
5.2. Material, urval och avgränsningar	9
5.3. Operationalisering av populism och teknokrati	10
5.4. Analytiskt ramverk	12
5.5. Tolkningskriterier	13
6. Bakgrund	13
6.1. Valrörelsen 1960	13
6.2. Valrörelsen 1976	14
6.3. Valrörelsen 1991	14
6.4. Valrörelsen 2006	15
6.5. Valrörelsen 2022	15
7. Resultat och analys	16
7.1. Slutdebatt inför andrakammarvalet 1960	16
7.1.1. Teknokrati	16
7.1.2. Populism	18
7.2. Slutdebatt inför valet 1976	18
7.2.1. Teknokrati	19
7.2.2. Populism	20
7.3. Slutdebatt inför valet 1991	21
7.3.1. Teknokrati	21
7.3.2. Populism	22
7.4. Slutdebatt inför valet 2006	23

7.4.1. Teknokrati	24
7.4.2. Populism	25
7.5. Slutdebatt inför valet 2022	26
7.5.1. Teknokrati	26
7.5.2. Populism	27
8. Slutsats och diskussion	28
8.1. Teknokratins utveckling.....	29
8.2. Populismens utveckling.....	30
8.3. Avslutande diskussion.....	30
9. Referenser	32
10. Bilagor	35

1. Inledning

Vad är en politiker? Är det en person som företräder ett visst sätt att se på världen och talar för en viss del av ett samhälles befolkning? Eller är det någon som besitter kompetensen och expertisen som krävs för att göra folkets vilja till verklighet?

Många menar att politikern rört sig från att vara det första och mer och mer närmat sig det andra. Christopher J. Bickerton och Carlo Invernizzi Accetti har sammanfattat tesen i sin teori om "teknopopulism" som det som styr den moderna politiken i västvärlden. Man menar att politikens själva logik - sättet man tävlar om makten på - har förskjutits. I takt med att samhället förändrats har kollektiva identiteter, ideologi och motstående värderingssystem blivit allt mindre framträdande i den politiska debatten. Resultatet har blivit en perfekt jordmån för både expertis och folkföreträdande, både populism och teknokrati.

Ofta beskrivs teknokrati och populism som raka motsatser, där mer av det ena ger mindre av det andra. Bickerton och Invernizzi Accetti liknar dem i stället vid två sidor av ett och samma mynt som präglats av en specifik historisk utveckling. I vår tid finns det snarare incitament att kombinera dem: klart teknopopulistiska rörelser säger sig alltså både besitta överlägsen kunskap om hur politiska problem ska lösas *och* företräda ett odelat folk. Incitamenten påverkar dock alla politiker, inte bara de rent teknopopulistiska. Som resultat menar man att det politiska samtalet *som helhet* har större inslag av både teknokrati och populism idag än under större delen av 1900-talet.

I denna uppsats vill jag pröva det sistnämnda påståendet. Medan flera studier har funnit belägg för rörelser som på ett medvetet sätt kombinerar teknokratiska och populistiska stildrag har ingen undersökt hur, eller ens om, teknopopulismen blivit logiken som styr det politiska samtalet i stort. För att mäta eventuell ökning av populism och teknokrati över tid studeras fem slutdebatter inför svenska riksdagsval sedan 1960. Sverige som fall ställer teorin på prov genom att på flera sätt skilja sig från de länder teorin utarbetats genom.

Förhoppningen är att det ramverk av teknokrati och populism som utarbetas kan appliceras på andra länder och att teorin på det sättet kan utforskas vidare. Dessutom kan undersökningen förhoppningsvis säga något om Sverige. Vad präglar egentligen vår politiska debatt, och hur har vi kommit hit?

2. Syfte och frågeställning

Syftet med undersökningen är dels att pröva Christopher J. Bickerton och Carlo Invernizzi Accettis teori om att teknopopulismen blivit den nya organiserande politiska logiken i västvärldens samhällen. Enligt teorin ska både teknokratin och populismen blivit allt vanligare i det politiska samtalet sedan det sena 1900-talet, och dessutom användas av fler aktörer. Genom att studera fem slutdebatter inför svenska riksdagsval mäts antalet teknokratiska och populistiska utspel per timme, samt fördelningen av dessa på partinivå. Därtill är syftet att ge möjlighet till vidare studier av teorin genom att tillhandahålla ett operationellt ramverk för identifikation av diskursiv teknokrati och populism. Det första syftet med studien besvaras genom följande empiriska frågeställning:

- Går det att finna stöd för Bickerton och Invernizzi Accettis teori om teknopopulismen som den nya politiska logiken genom exemplet Sverige?

3. Teori

Nedan redogörs för uppsatsens teoretiska bas. Först klargörs Bickerton och Invernizzi Accettis syn på populism och teknokrati samt vilken del jag intresserar mig för. En diskussion om författarnas syn på begreppet avpolitisering förs också. Därefter presenteras den teknopopulistiska logiken och dess framväxt.

3.1. Om populism

Populism är ett begrepp som under de senaste åren figurerat flitigt i det offentliga samtalet i takt med framgångarna för nya politiska rörelser (Müller 2016:10-12). Bickerton och Invernizzi Accetti menar att det inom den akademiska diskussionen i stort sett råder konsensus om att populismen inte per automatik kan associeras med någon särskild ideologi på den klassiska höger-vänster-skalan, utan bäst är betraktad som en "tunncentrerad" ideologi, möjlig att fylla med en mängd olika värden och mål (Hagevi 2022:162; Bickerton & Invernizzi Accetti 2021:25).

Däremot menar Bickerton och Invernizzi Accetti att det råder delade meningar om hur populismen bäst bör förstås. Dels menar man att det finns en organisatorisk skola. Där betonas att den enskilde ledaren söker direkt kommunikation med sina följare för att erbjuda dem slutgiltigt formulerade lösningar, utan att gå via förmedlande organ som traditionella medier eller det egna partiet (Weyland 2017; Barr 2009, Urbinati 2015).

En idébaserad tolkning fokuserar istället på politisk kommunikation. Cas Mudde framhåller exempelvis tendensen att dela in samhället i den "korrupta eliten" och det "rena folket", vars allmänna vilja bör utgöra politikens utgångspunkt (Mudde 2004:543). Av detta följer en grundläggande antipluralism: i och med att folket och eliten står mot varandra måste de egna förslagen exklusivt representera de "rätta" lösningarna, medan alternativa förslag uppfattas som folkfientliga (Müller 2016:21).

Bickerton och Invernizzi-Accetti menar att det organisatoriska och det idébaserade inte måste utesluta varandra, och kombinerar därför dessa i sin populismdefinition. För den som studerar politiska rörelser som helhet kan kombinationen med all säkerhet skapa bättre helhetsförståelse. Min undersökning kommer däremot utgå från det idébaserade, i och med att jag studerar politiska diskurser och dess utveckling.

3.2. Om teknokrati

Teknokrati är precis som populism ett mångbottnat begrepp. Historiskt har det kunnat förstås som en politisk regim där experter med teknisk kunskap beslutar i frågor som vanliga människor inte begriper (Bickerton & Invernizzi Accetti 2021:28; Dahl 1989:52-54). Den grekiska filosofen Platons idealstat där filosofer fattar samhällsavgörande beslut ges ofta som klassiskt exempel på en teknokratisk utopi (Platon, bok 2-4). Ytterligare en definition av teknokrati lägger fokus på enskilda, icke-valda aktörer med befogenheter över frågor som tidigare avgjorts politiskt (Bickerton & Invernizzi Accetti 2021:30). "Teknokrater" blir då exempelvis riksbankschefer vid frikopplade centralbanker eller jurister som bedömer vilken typ av välfärdstjänster som är kompatibla med EU-rätten (Best 2018; Nyström 2017).

Bickerton och Invernizzi Accetti utgår däremot från en dubbel betydelse av teknokrati: dels en diskursiv betydelse, "ett anspråk på en speciell typ av kompetens eller expertis som syftar till att ge dess innehavare legitim rätt att styra över andra" (Bickerton & Invernizzi Accetti 2021:32), dels en organisatorisk betydelse som betonar en direkt relation av tillit mellan den med den "rätta" kunskapen och de som ska styras. Jag förhåller mig till den första delen av definitionen då min analys fokuserar på hur politiker talar om sin politik och sig själva, inte resultatet av politiken eller hur rörelser organiseras.

3.3. Om avpolitisering

En aspekt av Bickerton och Invernizzi Accettis resonemang förtjänar dock att nyanseras, nämligen synen på begreppet avpolitisering. Författarna menar att man inte intresserar sig för i vilken mån teknokrati i sin institutionella form utgör en form av avpolitisering; snarare är man ute efter att studera den "politisering av expertis" som uppstår då politiska kandidater använder sin egen expertis eller utomstående parter bedömning för att nå legitimitet. Bickerton och Invernizzi Accetti menar alltså att det faktum att aktörer använder "kompetens" eller "expertis"

för att vinna röster gör att det inte rör sig om avpolitisering, eftersom sådana anspråk görs i politiska syften (Bickerton & Invernizzi Accetti 2021:30-31).

Avpolitisering kan dock förstås bredare än det rent institutionella. En diskursiv förståelse av begreppet innebär istället att en politisk konfliktdimension tas ifrån det politiska samtalet, just genom att aktörer hänvisar till objektivitet, fakta, expertis eller kunskap (Mouffe 2008:29-34; Wood & Flinders 2014:151). En diskussion kan alltså föras inom en demokratisk regim, men förlora en del av sin politiska essens om de radikalt olika alternativen försvinner. Jag menar att begreppen står i stark relation till varandra: politiska aktörer med ett teknokratiskt förhållningssätt kan mycket väl skapa ett samtal med obetydlig konfliktnivå, det vill säga ge upphov till diskursiv avpolitisering, just för att vinna politiska fördelar.

Denna förståelse av avpolitisering går att se i Bickerton och Invernizzi Accettis bok. Man menar att ”de anspråk på kompetens och expertis som utmärker dagens politik är bara möjlig på grund av den gradvisa stängningen – eller åtminstone minskningen – av den ideologiska horisonten, i takt med att grundläggande meningsskiljaktigheter över hur samhället borde styras har blivit mer och mer marginaliserade” (Bickerton & Invernizzi Accetti 2021:8). Jag väljer därför att ha med avpolitisering som en kategori under de teknokratiska dragen i mitt operationella ramverk.

3.4. Den teknopopulistiska logiken och dess framväxt

3.4.1. Vad är en politisk logik?

Bickerton och Invernizzi Accetti lägger i sin bok fram tesen att *den politiska organiserande logiken* förändrats i västvärldens samhällen. Begreppet avser belysa sättet som politiska motståndare tävlar om makten: hur man mobiliserar väljare, vilka man talar till, hur man presenterar sitt politiska alternativ och sig själv.

Sådana strukturer är inte huggna i sten utan blir till i en omkringliggande kontext; hur politiker för sig har alltså mycket att göra med hur samhället ser ut i stort. Förändras samhällskontexten är det med andra ord inte konstigt om den politiska organiserande logiken förändras med den (Bickerton & Invernizzi Accetti 2021:21-22).

Författarna menar att det är precis detta som skett i de västliga liberala demokratierna. Genom att studera Storbritannien, Italien och Frankrike sedan 1900-talets början argumenterar de för att logiken rört sig från den *ideologiska logiken* mot den *teknopopulistiska logiken* (Bickerton & Invernizzi Accetti 2021:33-38). Nedan följer en beskrivning av teknopopulismens framväxt och en förklaring av konceptet.

3.4.2. Teknopolismens framväxt och förutsättningar

För att redogöra för teknopolismens framväxt delar Bickerton och Invernizzi Accetti in tiden sedan det sena 1800-talet i tre perioder. Under *den ideologiska politiska logikens era* (1890-1965) menar man att det fanns en stark koppling mellan de konflikter som strukturerade befolkningen i samhället och vad som talades om i politiken. Befolkningen gick till hög grad att dela in i olika segment baserade på exempelvis klass eller religion. Dessa återspeglades i att politiska partierna: arbetare företrädades av arbetarpartier, bönder av bondepartier, borgarklassen av liberala partier och så vidare (Bickerton & Invernizzi Accetti 2021:94-96). Till följd av att man talade för olika intressen i samhället och stod för en radikalt olik samhällssyn menar man att de också var bundna att respektera varandras legitimitet som företrädare för olika samhällssegment.

Under *övergångsperioden* (1965-1989) tappade dock de kollektiva identiteterna sin roll som strukturerande enhet i samhället: samhällen avindustrialiserades och ekonomin blev tjänsteinriktad, befolkningen sekulariserades och kyrkan tappade medlemmar. Identiteter som klass och religion blev därför mindre automatiskt politiskt mobiliserande faktorer. Dessutom pågick vad man kallar "kognitiv mobilisering" av framför allt yngre väljare. Till följd av kraftigt utbyggd högre utbildning och TV:s snabba informationsspridning individualiserades de politiska preferenserna, från frågor om resurser och fördelning till välmående och självförverkligande (Bickerton & Invernizzi Accetti 2021:103-108). Rent institutionellt skedde också förändringar: fackföreningarna försvagades av ekonomisk kris och politiska åtgärder, ekonomin likriktades till följd av allt tätare europeisk integration och partierna började allt mer likna varandra. De snabba samhällsförändringarna avspeglades dock inte i partisystemen, som bättre speglade 1920-talets samhällskonflikter än samtidens (Bickerton & Invernizzi Accetti 2021:108-110; 118-121).

Manegen låg nu krattad för *den teknopolistiska politiska logikens era* (1990-2020). Samhället och politiken hade i stigande grad särkopplats och kollektiv intresseformering och identitet försvagats. För att logiken verkligen skulle få fäste pekar Bickerton och Invernizzi Accetti på två förlopp: kalla krigets slut och den ekonomiska krisen 2008-2011. Kalla krigets slut och östblockets kollaps innebar nämligen också slutet för konfliktlinjen kring samhällsekonomin organisering i Västeuropa, eftersom socialister förlorade ett praktiskt alternativ till marknadsekonomin och liberaler och högerpartier något att göra motstånd mot (Bickerton och Invernizzi Accetti 2021:121-123). Som konsekvens ökade likriktningen och samförståndsandan mellan partierna ännu mer. Med finanskrisen 2008 följde så en våg av missnöje mot etablerade partier, och på många håll ritades de politiska kartorna om. I krisens spår väcktes vissa förhoppningar om en återgång till en starkt ideologiskt driven politik, men Bickerton och Invernizzi Accetti menar att samhällets struktur gjorde det lönsammare för politiker att se till samhället eller befolkningen som helhet. Populistiska appeller till "folket" och teknokratiska försäkringar om den egna kompetensen blev därför ännu vanligare. Vissa kombinerade stilarna

med stor framgång, men alla politiker hade nu incitament att anamma åtminstone en av dem (Bickerton & Invernizzi Accetti 2021:124-126).

3.4.3. Om teknopopulismen som politisk logik

Bickerton och Invernizzi Accettis definition av teknopopulism som politisk logik bygger på ett antal antaganden. Till följd av de sociala förändringar som redogjorts för ovan menar man att politiska aktörer i allt högre grad tjänar på att både hänvisa till folket som helhet och kompetens eller expertis i sin kommunikation, oavsett vad man har för mål med politiken. I en sådan miljö frodas både teknokratin och populismen. Trots sina skillnader förenas synsätten av en övertygelse om att det finns objektivt ”rätt” lösningar på politiska problem, vilket medför att motståndare uppfattas som mindre legitima (Bickerton & Invernizzi Accetti 2021:34; 181). Denna tolkning är författarnas stora bidrag till den teoretiska diskussionen och går emot beskrivningar från politiker och kommentatorer där teknokratin och populismen beskrivs som motpoler som bekämpar varandra (Kriesi & Pappas 2015; Hagman 2023). Man exemplifierar med den franska presidentvalskampanjen 2017, då politiska kommentatorer målade upp Emmanuel Macrons och Marine Le Pens kampanjer som populistisk etablissemangskritik mot teknokratiskt försvar av den rådande ordningen (Bickerton & Invernizzi Accetti 2021:23). Kandidaterna spelade gärna med och tog över sina etiketter, men enligt Bickerton och Invernizzi Accettis analys är ett sådant binärt motsatsförhållande där mer av det ena betyder mindre av det andra alldeles för förenklat. Snarare ses teknokrati och populism som två sidor av samma mynt, fullt möjliga att kombinera i olika varianter (vilka olika rörelser gjort med stor framgång) och dessutom med en förmåga att förstärka varandra (Bickerton & Invernizzi Accetti 2021:36).

Det betyder dock inte att ideologin helt försvunnit: författarna är tydliga med att den ideologiska logiken bara gradvis försvagats till fördel för den teknopopulistiska, men att båda ändå kan vara aktiva samtidigt (Bickerton & Invernizzi Accetti 2021:37). Det finns därtill olika typer av teknopopulistiska rörelser; aktörer kan kombinera teknokratin och populismen i olika grad, och dessutom beror ens benägenhet att göra det på vilken typ av frågor som diskuteras och hur starkt ens ideologiska arv är. Man slår dock fast att ”politik handlar *i ökande grad* om motstående återopanden av ’folket’ som helhet och att besitta ’kompetensen’ som krävs för att göra dess vilja till verklighet” (min kursivering), eftersom den teknopopulistiska logiken ”uppmuntrar alla politiska tävlande till förtroendeposter att använda sig av både populistiska och teknokratiska diskursiva drag och organisatoriska principer, oberoende av konkreta mål med politiken” (Bickerton & Invernizzi Accetti 2021:23-24). Min uppsats har avgränsats till att pröva den diskursiva delen av påståendet. Har teknokratin och populismen blivit vanligare i det politiska samtalet som helhet?

4. Tidigare forskning

I och med att teknopopulism är ett nybildat begrepp är forskningsläget på området relativt tunt. De studier som använt teorin har dessutom uteslutande fokuserat på politiska partier och hur de agerat. de la Torre (2019) och Perottino och Guasti (2020) har exempelvis studerat Ecuadors före president Rafael Correa respektive Frankrikes president Emmanuel Macron för att visa på hur de kombinerat teknokratiska och populistiska stildrag med stor framgång. Piquer och Jäger (2020) har med komparativ metod studerat det brittiska Labourpartiet under Jeremy Corbyns ledning och det spanska vänsterpartiet Podemos för att identifiera skillnader dem emellan. Man skiljer mellan en teknopopulistisk rörelse som i Labours fall kommer inifrån ett etablerat storparti (“intra-party technopopulism”) och i Podemos fall kommer utifrån (“extra-party technopopulism”). Trots olikheterna i kultur och institutionell omgivning menar författarna att likheterna i hur partierna agerar visar den teknopopulistiska logikens genomslagskraft i modern västerländsk politik (Piquer & Jäger 2020:541-542). Cavalieri (2020) tar teknopopulismen som given i en studie av de italienska Conte-regeringarnas strategi för offentliga utgifter. Tesen är att man som teknopopulistiskt parti måste balansera mellan de på vissa sätt motstående påståendena om att representera folket och besitta expertis och problemlösande (Cavalieri 2020:150).

En del av Bickerton och Invernizzis teori handlar mycket riktigt om att enskilda partier eller rörelser använder sig av teknopopulismen i sitt handlande och hur dessa kan skilja sig åt. Att den delen av teorin stämmer får ses som relativt välbelagt med tanke på studierna som genomförts. Den del av teorin som behandlar teknopopulismens historiska framväxt har däremot blivit förbisedd. Ambitionen med denna studie är att påbörja stängningen av den forskningsmässiga luckan.

5. Metod och material

5.1. Innehållsanalys och metodologisk diskussion

Min studie är en variant av det som Boréus och Bergström (2012) kallar innehållsanalys. Traditionellt menar de att innehållsanalys delats in i “kvantitativa” respektive “kvalitativa” - enkelt uttryckt “räknande” eller “tolkande” (Boréus & Bergström 2012:50). Min studie passar visserligen in i det kvantitativa i och med att förekomst av något räknas, men detta räknande bygger samtidigt på konstant tolkningsarbete. Jag nöjer mig med att konstatera att den håller sig inom benämningen innehållsanalys. Metoden valdes främst för möjligheten att analysera stora datamängder på ett konsekvent sätt. Stora mängder information kan alltså göras tydlig och överskådlig (Boréus & Bergström 2012:87).

Ett generellt problem med metoden är att bredd riskerar att gå före djup. Ju mer material en undersökning studerar, desto sämre blir chanserna att detaljstudera. En annan nackdel är att

innehållsanalysen har svårt att ta hänsyn till det outtalade (Boréus & Bergström 2012:80-81). Jag menar dock att just bredden och mängden är den stora fördelen med min undersökning: att studera mindre mängd material hade omöjliggjort slutsatser om de långa processer jag undersöker. Min analys ger också visst utrymme för implicit innehåll i och med att materialet måste tolkas: den egna politiken kan till exempel utmålas som enda alternativet utan att orden “detta är enda alternativet” uttalas.

Något ska också sägas om hur studien förhåller sig till teori. Till att börja med är studiens ambition att pröva en teori för att se om den håller i den empiriska verkligheten. Därtill finns ett teoriutvecklande syfte: i och med att teorin om teknopopulism inte applicerats på hela debatter förut finns det möjlighet att nya observationer kan nyansera bilden som ges av teorins upphovspersoner. Dessutom ger studien chans till att teorin kan utforskas vidare, i den mening att det analytiska ramverket kan appliceras på nya kontexter (Teorell & Svensson 2007:48-53).

Studien gör inga anspråk på att vara förklarande. Optimalt hade den kunnat pröva även Bickerton och Invernizzi Accettis förklaringar till teknopopulismens framväxt, men detta ryms inte inom ramen för arbetet. Eftersom inga orsakssamband står i centrum faller studien under kategorin deskriptiva, eller beskrivande, studier (Teorell & Svensson 2007:22-23). Beskrivande studier kan ibland ses som en “simplare” form av forskning än förklarande då man stannar vid att visa *att* något hänt, men inte kan säga *varför*. Studien är dock mer än ett strukturlöst återberättande: ingenting sker i ett teorimässigt vakuum, och i mitt fall är teorin studiens själva centrum (Esaiasson 2017:89).

I och med att studien bygger på konstanta tolkningar av ett stort material är frågor om transparens viktiga. Det vetenskapliga kravet på intersubjektivitet, det vill säga att andra forskare ska kunna upprepa samma studie med samma resultat, är kanske omöjligt att uppnå fullt ut i denna typ av studie då det aldrig helt går att utesluta godtyckliga tolkningar (Esaiasson 2017:25-26). För att tillgodose kriteriet så gott det går finns en bilaga där ramverket kompletterats med exempelcitrat under de kategorier som identifierats i materialet. Läsaren kan genom det få en bild av vilka citat som tolkats under vilka rubriker. Dessutom ges exempel i de analysavsnitt som tolkar teknokratiska och populistiska utspel från vardera debatt. Materialet har dessutom gått igenom och kodats två gånger med samma resultat. Därmed anses reliabiliteten, det vill säga kravet på konsekvens och noggrannhet, vara god (Teorell & Svensson 2007: 56-57). Validitet, det vill säga att studien mäter det den avser att mäta, är ett annat nyckelbegrepp som behöver beaktas i vetenskapliga sammanhang (Teorell & Svensson 2007: 55). För denna studie blir frågan ifall kategorierna i det analytiska ramverket verkligen mäter populism och teknokrati enligt Bickerton och Invernizzi Accettis definition. Jag menar att kravet på validitet också kan anses uppfyllt: operationaliseringen är helt gjord utifrån Bickerton och Invernizzi Accettis bok och inga andra teoretikers definitioner av koncepten har blandats in.

5.2. Material, urval och avgränsningar

Studiens empiriska del baseras på slutvalsdebatter inför svenska riksdagsval. Vid teoriprövning är det en vedertagen strategi att använda den s.k. "least likely-metoden", det vill säga att utsätta teorin för ett empiriskt test som minimerar chanserna för teorin att bli styrkt (Teorell & Svensson 2007:154). Om teorin håller för testet anses det stärka dess förklaringsvärde. Sverige är enligt mig relevant i den bemärkelsen. Visserligen är det ett västeuropeiskt land, men teorin avser inte heller förklara politikens utveckling i andra kontexter än västvärlden. Vissa av teknopopulismens förutsättningar stämmer också på Sverige: samhället är sekulariserat, stora industrier lades ner under det sena 1900-talet och den högre utbildningen är välutbyggd (SST; Teknikföretagen; Statista 1). Däremot blev man medlemmar i EU betydligt senare än exempeländerna, fackföreningarna har starkare ställning än i de flesta länder i världen och även om nya partier kommit in i riksdagen under den studerade perioden har partisystemet som helhet varit stabilt (European Commission, Statista 2). Dessutom är välfärdssystemet välutbyggt, vilket skulle kunna innebära att ideologiskt laddade välfärdsfrågor sätts högre på dagordningen (Esping-Andersen 1990).

Anledningen till att just slutvalsdebatter valts är att de bedöms vara den arena för politisk debatt som behandlar den bredaste uppsättningen frågor och dessutom inkluderar representanter för alla riksdagspartier. Därmed går det förhoppningsvis att bedöma utvecklingen av det politiska samtalet som helhet. Ett alternativ hade kunnat vara att studera riksdagens partiledardebatter. Kontakten med de breda väljarmassorna, en viktig del av politisk kommunikation, försvinner dock i sådana sammanhang. Denna funktion blir extra tydlig just i slutvalsdebatter, som ju är de sista försöken att övertyga väljarna om att just det egna alternativet ska få chansen att styra.

För att se om teknopopulismen gjort den gradvisa ökningen Bickerton och Invernizzi Accetti påstår undersöks debatter från alla "eror" som presenteras i boken. Debatterna som studeras är Sveriges radios slutdebatt inför andrakammarvalet 1960 samt SVT:s slutdebatter från riksdagsvalen 1976, 1991, 2006 och 2022. Alla debatter hölls alltså i public service, ett urval som gjorts för att undvika att debattklimatet varierat till följd av de haft olika arrangörer.

Total konsekvens har dock varit omöjlig i och med att debatternas utformning förändrades under åren. 1960, 1976 och 1991 användes ett system med talarlista där debattörerna turades om att hålla tidsbegränsade inlägg på valfria teman. Övriga deltagare fick sedan anmäla replik, även de med tidsgräns. Debattörernas talartid klockades för att alla skulle få lika utrymme. I början och slutet av debatten hölls varsitt inlednings- och avslutningsanförande. Socialdemokraterna hade i egenskap av ensamt regeringsparti två företrädare i debatten, medan resten hade en. Jag har valt att inte justera för detta i statistiken då målet är att studera debatterna som helhet: läsaren ombeds istället hålla det i åtanke under läsningen. För tydlighetens skull refererar jag löpande till partiets företrädare i texten.

2006 och 2022 var debattämnen istället förhandsbestämda och diskuterades i lika långa segment. Principen om ett parti, en debattör hade införts. Inledningsanförandena var dessutom borta och avslutningsanförandena nedkortade, liksom debatten i sin helhet. I tabell 7 visas hur debatternas längd varierat genom åren. För att kunna jämföra frekvens av teknokrati och populism mellan debatterna mäts utspelen i antal noteringar per timme.

5.3. Operationalisering av populism och teknokrati

För att komma åt teknokratiska och populistiska stildrag har ett operationellt ramverk utarbetats, baserat på de rörelser som Bickerton och Invernizzi Accetti exemplifierat teknopopulismens framväxt med. Författarna ger inget heltäckande ramverk för populistiskt och teknokratiskt agerande, utan presenterar rörelser som kombinerar teknokrati och populism i olika grad: vissa är mer populistiska med teknokratiska inslag och andra tvärtom. Mitt ramverk är en samling av dessa drag: förhoppningen är att mångfalden av rörelser som presenteras i boken gör att alla relevanta aspekter av diskursiv teknokrati och populism täcks in. Ramverket presenteras under nästa rubrik, medan jag nedan beskriver operationaliseringen av diskursiv populism och teknokrati i text.

Till populismen hör till att börja med rubriken folket i fokus. Här syns uppenbara hänvisningar till folket som helhet (Bickerton & Invernizzi Accetti 2021:28). Jag inkluderar även mer implicita hänvisningar till föreställda gemensamma nämnare för ett folk, som ”gemensamma värderingar” och liknande. Till sist finns en aspekt av ”den vanliga människans expertis”, som exempelvis Emmanuel Macron gett uttryck för. Tanken går ut på att vanliga människor i sin roll som medborgare eller yrkesutövare är ”experter på sin egen situation” och att fyrkantiga politiker måste sluta hindra dem från att omsätta sin expertis i verklighet (Bickerton & Invernizzi Accetti 2021:67). Argumentet har också en teknokratisk aspekt, i och med att den sätter ”kompetens” i centrum för den goda politiken. Appellen till ”verklighetens folk” som ställs mot verklighetsfrånvända etablerade politiker gör dock att jag sorterar det under populismen. Till sist finns tendensen att basera sina förslag på vad man fått veta genom möten med ”vanliga människor” (Bickerton & Invernizzi Accetti 2021:65).

Vidare finns den antipluralistiska aspekten *exklusiv representation*. Det egna alternativet utmålas här som det enda alternativet, tack vare att man representerar folkets behov och intressen. En tendens att beskriva aktörer eller förslag som ”gammalt” och ”nytt” sorteras också under populism – Bickerton och Invernizzi Accetti (2021:62) menar att motståndare som resultat hamnar bland det gamla och lätt kan avfärdas. Enligt en hårdare populistisk linje kan motståndarnas förslag beskrivas som folkfientliga, och politik till sin natur som en kamp mellan ont och gott (Bickerton & Invernizzi Accetti 2021:53).

Dessutom undersöks *antielitism*. Här finns föreställningar om att etablerade politiker pratar för mycket och agerar för lite eftersom man inte har intresse av att ta itu med befolkningens problem. En tuffare variant inkluderas också: föreställningen om att samhällets eliter (exempelvis politiker, media eller ekonomiska eliter) är mer intresserade av att skydda sig själva än att arbeta i folkets intressen (Bickerton & Invernizzi Accetti 2021:52).

Vad gäller teknokrati finns först och främst aspekten *policypragmatism*. Detta beskrivs som en viktig del av exempelvis brittiska New Labours retorik: ansvarstagande och måttfullhet präglar policyutformningen, uppföljning och transparens ses som viktigt för att realisera politikens mål: ”effektivitet”, ”resultat” och ”det som fungerar” (Bickerton & Invernizzi Accetti 2021:45-47). Här ryms också tendensen att skapa sig själv som legitim aktör genom att betona att man kan ”få saker gjorda” eller att presentera enkla och tydliga program för vad som väntar vid eventuell valseger samt att beskriva avsaknad av detsamma som opålitligt eller oseriöst. Idédebatt och överläggning hamnar som resultat av ett sådant förhållningssätt i skymundan (Bickerton & Invernizzi Accetti 2021:131).

Kopplat till teknokratin finns också föreställningen om *objektiva lösningar*, exempelvis genom hänvisningar till utomstående organ (Bickerton & Invernizzi Accetti 2021:45-46). Åtgärder kan också utmålas som ”nödvändiga” och världens utveckling som att den oundvikligen går i en viss riktning. Radikalt motstående verklighetsbeskrivningar eller förslag kan enligt samma logik utmålas som ”fel” eller ”orealistiska” eller politiken som till för hela landet eller samhället (Bickerton & Invernizzi Accetti 2021:37, 60, 115).

Genom *avpolitisering* tonas ideologiska skillnader ner, som då ”gamla” ideologiska mönster beskrivs som förlegade. Den egna politiken kan också beskrivas som utanför höger-vänster-skalan (Bickerton & Invernizzi Accetti 2021:60, 73). Draget att dela in förslag i ”modernt” och ”omodernt” följer samma logik. Partiskhet kan också beskrivas som oansvarigt eller uttryck för särintressen, och politiken som ett område som borde präglas av expertis och objektiva bedömningar (Bickerton & Invernizzi Accetti 2021:46). Konfliktnivån i samtalet kan också tas ner genom att samsyn och enighet (Bickerton & Invernizzi Accetti 2021:117).

I uppställningen finns slutligen en kategori som är gemensam för teknokratin och populismen, den jag kallar *personliga ledaregenskaper*. Här betonar populisterna sina egna och motståndarnas personliga egenskaper, teknokrater sin egen kompetens eller motståndarnas inkompetens (Bickerton & Invernizzi Accetti 2021: 152-153).

5.4. Analytiskt ramverk

Tabell 1: operationella indikatorer över en teknopopulistisk diskurs, uppdelat i teknokratiska och populistiska drag.

<i>Teknokratiska drag</i>	<i>Populistiska drag</i>
<p>1. Policypragmatism</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Måttfullhet och ansvarstagande i policyutformningen b) Utvärdering och transparens betonas c) Trovärdighet genom tydlighet och förutsägbarhet d) ”Effektivitet”, ”vad som fungerar” och att ”nå resultat” betonas e) Förmågan att få saker gjorda betonas 	<p>5. Folket i fokus</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Folket som helhet bör utgöra politikens utgångspunkt b) Gemensamma nämnare för folket ska vägleda politiken c) Individuella medborgare ses som ”verklighetens experter” med bättre kunskap om vad som fungerar än politiker d) De egna förslagen stämmer överens med vad man hört i möten med vanligt folk
<p>2. Objektiva lösningar</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Utomstående experters omdömen används för trovärdighet b) Åtgärder beskrivs som nödvändiga c) Utvecklingen sker oberoende av ens egna handlingar d) Motståndares förslag är ”fel”, ”orimliga” eller ”orealistiska” e) Den egna politiken gynnar hela landet/samhället 	<p>6. Exklusiv representation</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Det egna partiet utmålas som det enda alternativet b) Aktörer eller förslag delas in i ”gammalt” och ”nytt” c) Politiken utmålas som en kamp mellan ont och gott d) Motståndarnas politik är folkfientlig
<p>3. Avpolitisering</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Gamla ideologiska mönster är förlegade b) Den egna politiken är ”varken höger eller vänster” eller ”både höger och vänster” c) Politik borde präglas av objektivitet och expertis d) Samarbete och enighet premieras e) Åtgärder beskrivs som ”moderna” eller ”omoderna” 	<p>7. Antielitism</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Etablerade politiska aktörer pratar för mycket och agerar för lite b) Samhällets elit är mer intresserad av att skydda sig själva än att arbeta i folkets intresse
<p>4. Personliga ledaregenskaper</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Ledaren betonar sin personliga kompetens för att legitimera sig b) Motståndarens brist på kompetens används för att misskreditera 	<p>8. Personliga ledaregenskaper</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Ledaren betonar personliga egenskaper för att legitimera sig b) Motståndarnas personliga egenskaper används för att misskreditera

5.5. Tolkningskriterier

Jag väljer att analysera teknokratin och populismen som olika kategorier eftersom teorin bygger på att *båda* blivit vanligare. Om debatten till exempel bara blivit mer teknokratisk går det inte att säga att teorin stämmer in på det studerade materialet. Möjligheten finns dock att en eventuell ökning orsakats oproportionerligt av något parti. Eftersom en bärande del av Bickerton och Invernizzi Accettis teori är att *alla* politiker ställs inför incitament att använda teknokrati och populism kommer jag även mäta fördelningen mellan partierna. För att tydligt kunna säga om teorin blivit styrkt eller inte väljer jag att sätta upp två kriterier som båda måste uppfyllas:

- Räknat per timme ska både antalet teknokratiska och populistiska drag minst ha fördubblats sedan 1960.
- 2022 ska alla deltagande partier stå för minst ett teknokratiskt och ett populistiskt utspel.

6. Bakgrund

Nedan contextualiseras de studerade valdebatterna. Debattörer och partier i debatten, centrala frågor och valets utgång presenteras, för översiktlighetens skull i tabellform.

6.1. Valrörelsen 1960

Tabell 2: medverkande i debatten, centrala frågor och resultat av andrakammarvalet 1960.

<i>Medverkande</i>	Sveriges kommunistiska parti (SKP): Hilding Hagberg, Socialdemokraterna (S): Tage Erlander, Torsten Nilsson, Centerpartiet (C): Gunnar Hedlund, Folkpartiet (FP): Bertil Ohlin, Högerpartiet (H): Jarl Hjalmarson
<i>Centrala frågor</i>	Pensionsfrågan: tre år tidigare hölls folkomröstning i pensionsfrågan. Socialdemokraternas och Kommunisternas linje 1 vann och ATP-systemet infördes, vilket fortfarande diskuterades livligt. Skatter: konsumtionsskatten OMS (föregångaren till moms) hade nyligen införts av Socialdemokraterna och kritiserades av borgerligheten. Regeringsfrågan: Centern och Folkpartiet hade kort inpå valet aviserat ett samarbete för att byta regering, ett nytt grepp för tiden. Samtidigt tog man avstånd från Högers motstånd mot en bred välfärdspolitik. Som resultat etablerades begreppet "mittenpolitik" i svensk politik. (Esaïasson 1990: 224-225).
<i>Valresultat</i>	Regeringen Erlander III fick förnyat förtroende (Riksdagen 2022).

6.2. Valrörelsen 1976

Tabell 3: medverkande i debatten, centrala frågor och resultatet av riksdagsvalet 1976.

<i>Medverkande</i>	Vänsterpartiet kommunisterna (VPK): Lars Werner, Socialdemokraterna (S): Olof Palme, Centerpartiet (C): Thorbjörn Fälldin, Folkpartiet (FP): Per Ahlmark, Moderaterna (M): Gösta Bohman
<i>Centrala frågor</i>	<p>Socialisering: före valet hade S-kopplade LO:s chefsekonom Rudolf Meidner lagt fram förslaget om löntagarfonder (även kallade Meidner-fonder) som ett sätt för arbetarna att få del av företagets vinster. Högern gick till hård kritik mot vad man menade var början till socialisering av samhällsekonomin, medan Socialdemokraterna låg lågt i frågan.</p> <p>Kärnkraften: i spåren av den oljekris som drabbade västvärlden blev samhällets energiförsörjning en stor fråga. Här bröts traditionella linjer: C och VPK manade till avveckling av kärnkraften medan S, FP och M försvarade den.</p> <p>Regeringsfrågan: C och FP gick återigen in gemensamt för att byta regering, nu med M som del av samarbetet. Återigen var den socialdemokratiska taktiken att tala om splittring och oenighet i de borgerliga leden. (Esaiasson 1990: 264-266).</p>
<i>Valresultat</i>	Regeringen Palme I (S) avgick, regeringen Fälldin I (C+M+FP) tillträdde (Riksdagen 2022).

6.3. Valrörelsen 1991

Tabell 4: medverkande i debatten, centrala frågor och resultatet av riksdagsvalet 1991.

<i>Medverkande</i>	Vänsterpartiet (V): Lars Werner, Socialdemokraterna (S): Ingvar Carlsson, Miljöpartiet (MP): Inger Schörling, Centerpartiet (C): Olof Johansson, Folkpartiet (FP): Bengt Westerberg, Moderaterna (M): Carl Bildt, Kristen Demokratisk Samling (KDS): Alf Svensson, Ny Demokrati (NYD): Ian Wachtmeister
<i>Centrala frågor</i>	<p>Ekonomi: Sveriges ekonomi gick tungt i början av 1990-talet till följd av avregleringar och oro på finansmarknaderna. Socialdemokraterna menade i valdebatten att läget höll på att vända, medan den borgerliga sidan talade om sänkta skatter och liberaliseringar.</p> <p>Arbetslösheten: till följd av ekonomins kris hade arbetslösheten ökat i snabb takt. Debatten i frågan löpte enligt ungefär samma linje som i ekonomidebatten: S, V och C varnade dessutom för konsekvenserna inom den offentliga sektorn vid för dramatiska reformer.</p> <p>Europeisk integration: Sverige skulle tre år efter debatten folkomrösta om medlemskap i EU. 1991 diskuterades närmanden till föregångaren EG (Europeiska gemenskapen), efter att Socialdemokraterna svängt i frågan. (Hadenius 2003: 201-204).</p>
<i>Valresultat</i>	Regeringen Carlsson (S) avgick, regeringen Bildt d.y. (M+C+FP+KDS) tillträdde (Riksdagen 2022).

6.4. Valrörelsen 2006

Tabell 5: medverkande i debatten, centrala frågor och resultatet av riksdagsvalet 2006.

<i>Medverkande</i>	Vänsterpartiet (V): Lars Ohly, Socialdemokraterna (S): Göran Persson, Miljöpartiet (MP): Peter Eriksson, Centerpartiet (C): Maud Olofsson, Folkpartiet (FP): Lars Leijonborg, Moderaterna (M): Fredrik Reinfeldt, Kristdemokraterna (KD): Göran Hägglund
<i>Centrala frågor</i>	<p>Regeringsfrågan: De fyra borgerliga partierna (M, FP, C och KD) bildade två år före valet "Allians för Sverige" (senare Alliansen). Det gav dem enighet och samsyn i många frågor och möjlighet att föra vad som beskrivits som en tvåårig valkampanj.</p> <p>Skatterna: Alliansen gick till val på sänkta skatter för låg- och medelinkomsttagare, sänkta tak i bidragssystemen och avdrag för hushållsnära tjänster.</p> <p>Jobben: Sysselsättningen rankades som väljarnas viktigaste fråga och blev Alliansens profilområde under valrörelsen. Man lanserade begreppet "arbetslinjen" och tryckte hårt på Socialdemokraternas misslyckande i att många gick utan jobb, ett vidgat arbetslöshetsbegrepp man kallade "utanförskapet". (Oscarsson & Holmberg 2008: 16-18; 319).</p>
<i>Valresultat</i>	Regeringen Persson avgick, regeringen Reinfeldt (M+FP+C+KD) tillträdde (Riksdagen 2022).

6.5. Valrörelsen 2022

Tabell 6: medverkande i debatten, centrala frågor och resultatet av riksdagsvalet 2022.

<i>Medverkande</i>	Vänsterpartiet (V): Nooshi Dadgostar, Socialdemokraterna (S): Magdalena Andersson, Miljöpartiet (MP): Märta Stenevi, Centerpartiet (C): Annie Lööf, Liberalerna (L): Johan Pehrson, Moderaterna (M): Ulf Kristersson, Kristdemokraterna (KD): Ebba Busch Sverigedemokraterna (SD): Jimmie Åkesson
<i>Centrala frågor</i>	<p>Kriminaliteten: gängbrottslighet och skjutvåld debatterades intensivt. Vänstersidan manade till enighet och betonade att man lagt om sin politik, medan högersidan anklagade regeringen för passivitet och pläderade för hårdare straff.</p> <p>Integrationen: parallellsambhällen och klanstrukturer vävdes ihop med kriminalitets- och trygghetsdebatten.</p> <p>Energi och elpriser: höga el- och bränslepriser utmålades som misslyckanden av regeringssidan från höger. Frågan kopplades till en diskussion om kärnkraftens utbyggnad samt omfattning och inriktning på statliga miljöåtgärder. (Bolin m.fl. 2022).</p>
<i>Valresultat</i>	Regeringen Andersson avgick, regeringen Kristersson (M+L+KD) tillträdde. Regeringen samverkar med SD i riksdagen (Riksdagen 2022).

7. Resultat och analys

Innan debatterna analyseras presenteras en sammanställning av de uppmätta teknokratiska och populistiska dragen år för år, totalt och räknat per timme. Tabellen inkluderar också debatternas längd i antal timmar.

Tabell 7: sammanställning av teknokratiska och populistiska drag i de studerade debatterna.

År	Debattlängd	Teknokrati	Teknokrati/h	Populism	Populism/h
1960	4 h	57	14,25	14	3,5
1976	2,5 h	57	22,4	12	4,8
1991	3,5 h	110	31,4	35	10
2006	2 h	64	32	13	6,5
2022	2 h	72	36	45	22,5

7.1. Slutdebatt inför andrakammarvalet 1960

Tabell 8: Identifierade teknokratiska och populistiska drag i 1960 års debatt.

Teknokratiska drag	Fördelning efter parti	Populistiska drag	Fördelning efter parti
Totalt: 57 14,25/tim		Totalt: 14 3,5/tim	
Policypragmatism: 28	S: 15 / C: 2 / FP: 6 / H: 5	Folket i fokus: 4	S: 2 / C: 1 / FP: 1
Objektiva lösningar: 22	SKP: 1 / S: 6 / C: 2 / FP: 10 / H: 3	Exklusiv representation: 7	SKP: 3 / FP: 2 / H: 2
Avpolitisering: 6	C: 1 / FP: 3 / H: 2	Antielitism: 2	SKP: 2
Personliga ledaregenskaper: 1	FP: 1	Personliga ledaregenskaper: 1	SKP: 1

7.1.1. Teknokrati

Teknokratin var på sin lägsta nivå 1960, men ändå klart vanligare än populismen. Den syntes bland annat ekonomiskt: här fanns tydlig optimism, men också tal om vad som "krävdes" för att möta den nya tidens krav. Folkpartiets partiledare Bertil Ohlin ägnar exempelvis ämnet en stor del av sitt inledningsanförande:

Vi måste övergå till en uppmuntrande liberal politik som svarar mot den nya tidens krav. [...] Att låta socialister sköta politiken när hela utvecklingen ställer liberala krav på frihet och rörlighet, ja det är att sätta bocken till trädgårdsmästare. Därför vill jag säga till er lyssnare och åskådare: vill ni att vårt land ska ta tillvara 60-talets stora möjligheter, säg då ja till den liberala politik som ensam passar vår tid och förmår trygga både framsteg, sysselsättning och pengarnas värde (SvenskPolitik1 2012[1]: 2:57-4:49).

Här beskrivs liberala åtgärder som nödvändiga, rentav som det enda alternativet. Alternativ blir hopplöst otidsenliga. Det bygger på en bild av utvecklingen som något oavhängigt ens egna handlingar. Dessutom talar Ohlin om ”vårt land” som en odelad enhet – den egna politiken ska alltså gynna hela samhället.

Även om Folkpartiet noterats för flest drag under *objektiva lösningar* (ofta just kopplat till ekonomi- och handelsfrågor) finns liknande tongångar från andra partier. Högerpartiets Jarl Hjalmarson menar till exempel att det samlade borgerliga regeringsalternativet tillkommit mer eller mindre av nödvändighet, och att de på ett pragmatiskt sätt kommer ta ansvar vid eventuell valseger:

Förr eller senare kommer medborgarna att ställa de tre nuvarande oppositionspartierna inför ett gemensamt ansvar. Det är otänkbart att vi skulle svika i den stunden. [...] Högskattepolitiken, herr statsminister, blir allt omöjligare för varje dag som går. Den borgerliga politiken allt nödvändigare. Inför detta faktum kommer det som förenar de tre borgerliga att väga tyngre och tyngre (SvenskPolitik1 2012[1]: 1:17:31-1:18:15).

Citatet har noterats för kategorierna 2b, 2c och 2d. Socialdemokraternas politik utmålas inte som legitimt driven av andra värden utan som rent felaktig, samtidigt som den egna politiken blir den enda nödvändiga lösningen. Citatet är ett svar på en av Socialdemokraternas stora angreppspunkter mot den borgerliga sidan i debatten: den om regeringsfrågan och det framtida samarbetet. Högerledaren betonar enligt kategori 1a att de tre ickesocialistiska partierna pragmatiskt kan ta ansvar för landets styre, trots avsaknaden av ett samlat program. Både Erlander och Nilsson påtalade vid ett flertal gånger de borgerliga partiernas splittring vilket gett noteringar för kategori 1c. Nedan följer ett exempel från Erlander:

Ja, mig gäve tiden skulle jag kunna fråga på alla punkter som har politisk betydelse. Ni är bara ense om en sak: bort med den Erlanderska regeringen, men vilken regeringspolitik som sedan ska föras, det har ni inget som helst intresse av att ge oss besked om. Klart att ni inte vill ge oss besked, men kanske ni skulle fundera på väljarna ett ögonblick? (SvenskPolitik1 2012[1]: 1:16:00-1:17:01).

I just kategorin *policypragmatism* står Socialdemokraternas två debattörer för överlägset flest noteringar. Man utmålade sig gärna som garanten för en stabil ekonomi, med förmågan att balansera olika intressen mot varandra. På samma sätt kan den borgerliga skatte- och finanspolitiken beskrivas som ett ansvarslöst experiment med stabiliteten och tryggheten. Citat som det följande av Erlander har resulterat i kodning för kategori 1a:

Det finns ingen ansvarig regering som skulle komma på den idén att sitta och säga ’vi lovar att under en viss period icke höja några skatter’. Det finns ingen, det finns ingen ansvarig regering och jag hoppas inte det kommer någon så oansvarig i vårt land (SvenskPolitik1 2012[1]: 22:37-23:07).

Tillsammans med regeringsfrågan var skattefrågor centrala i debatten. Även om vissa teknokratiska drag syntes fördes den oftast efter tydligt ideologiska linjer. Konsumtionskatten OMS försvarades till exempel av Socialdemokraterna av omfördelningskäl medan högerpartierna angrep den för att vara en onödig skattepålaga och ett ingrepp i personlig handlingsfrihet. Debatten om ATP följde i stort sett ideologiska mönster, med vissa inslag av teknokratiska resonemang. Socialminister Nilsson beskyllde till exempel Folkpartiet för att ha ändrat ståndpunkt sex gånger i pensionsfrågan, varför det inte gick att lita på att man ville ha kvar ATP-systemet även vid borgerlig valvinst (SvenskPolitik1 2012[1]: 42:48-43:17). Ohlin svarade att man accepterat Socialdemokraternas omröstningslinje eftersom att ”vi har hela tiden strävat efter resultat. Politik är det möjligas konst.” (SvenskPolitik1 2012[1]: 57:50-58:02), i linje med kategori 1d.

7.1.2. Populism

Populismen visade sig bara 14 gånger under fyra timmars debatt. Exempel finns i ett replikskifte mellan högerns Hjalmarson och kommunisternas Hagberg, där Hagberg menar att det finns rent nazistiska tendenser kvar inom Högerpartiet (SvenskPolitik1 2012[1]: 1:54:20-1:54:44). Som svar beskrev Hjalmarson Hagberg som ”företrädaren för den meningsriktning som ingick pakt med Hitler i demokratins svåraste stund” (SvenskPolitik1 2012[1]: 1:56:39-1:56:55). Om inte politiken som helhet så ser i vilket fall företrädarna kampen mellan varandra som en strid mellan gott och ont.

Kommunisterna noteras för ytterligare några populistiska drag från klassiskt antikapitalistiska inlägg om de kapitalstarkas oproportionerliga makt och de etablerade partiernas beskydd av denna elit genom ovilja till djupgående reformer (SvenskPolitik1 2012[1]: 3:05:16-3:06:35). På det hela taget får dock populismen betraktas som försumbar i debatten.

7.2. Slutdebatt inför valet 1976

Tabell 9: identifierade teknokratiska och populistiska drag i 1976 års debatt.

<i>Teknokratiska drag</i>	<i>Fördelning efter parti</i>	<i>Populistiska drag</i>	<i>Fördelning efter parti</i>
Totalt: 56 22,4/tim		Totalt: 12 4,8/tim	
Policypragmatism: 35	VPK: 2 / S: 22 / C: 5 / FP: 2 / M: 4	Folket i fokus: 4	S: 2 / FP: 1 / M: 1
Objektiva lösningar: 18	S: 9 / C: 5 / FP: 2 / M: 2	Exklusiv representation: 4	VPK: 1 / S: 2 / M: 1
Avpolitisering: 2	S: 2	Antielitism: 3	VPK: 3 /
Personliga ledaregenskaper: 1	S: 1	Personliga ledaregenskaper: 0	-

7.2.1. Teknokrati

1976 var mycket sig likt. Socialdemokraterna satt fortfarande i regeringsposition och gick fortfarande hårt åt de borgerliga partiernas alliansbildningsförsök. Teknokratin ökade till och med kraftigt från 1960: många var de tillfällen då statsminister Olof Palme eller finansminister Gunnar Sträng talade om förmågan att pragmatiskt ta ansvar och undvika överilade beslut, en fälla man menade att de borgerliga ofta gick i. I många fall handlade det om ekonomi och skattepolitik: Sträng menade exempelvis att:

Regeringen vägrar äventyra den starka ställning vi har idag. Oppositionens ekonomiska politik och synen på den ekonomiska politiken från det hållet har ett inslag av 'efter oss syndafloden' [...]. Det är en oförsvarlig ståndpunkt i en viktig fråga (*Slutdebatt*, 1976: 18:20-18:49).

Frågan aktualiserades också genom diskussioner om pensionerna. De borgerliga partierna (särskilt Moderaterna) var måna om att göra upp med bilden av sig själva som välfärdsfientliga, något man menade att Socialdemokraterna drev på i debatten. Svaren från regeringsfrågan gick ofta i linje med citatet av Palme nedan:

Jag är gärna beredd att lämna den deklARATIONEN om vi får en rejäl deklARATION från er: 'vi slopar våra överbud, vi struntar i att låna till skattesänkningar, vi störtar inte ut i utlandet och lånar upp pengar, vi för en ansvarsfull finanspolitik', men det har jag icke hört ett ljud av ikväll. (*Slutdebatt*, 1976: 01:29:48-01:30:10).

Här målar Palme upp bilden av den borgerliga sidans ekonomiska politik som ett besinningslöst experiment som skulle äventyra förmågan att upprätthålla välfärden, medan man själv kan försvara ansvarskänsla och måttfullhet. De borgerligas linje med sänkta skatter angrips här alltså varken via ideologi eller värden utan via kompetens och klarsynthet.

i frågan om löntagarfonderna var det dock Socialdemokraternas tur att anklagas för att ha förhastat sig. "Mot *experiment* med vårt samhälle, mot socialism och för valfrihet" sammanfattade exempelvis moderatledaren Gösta Bohman kärnan i det borgerliga samarbetet (*Slutdebatt*, 1976: 44:06-47:24). Socialdemokraterna anklagade i sin tur de borgerliga för alarmism och skräckpropaganda i stil med det som hade gått under kodningskategori 6c, "kamp mellan gott och ont". Sträng menade dock att väljarna kunde vara lugna eftersom "de är vana vid socialdemokratin i 44 år och lever i högönsklig frihet och demokrati, och inte alls utifrån de fasaväckande perspektiv som herrarna drar opp när ni öppnar era stämmor och era möten" (*Slutdebatt*, 1976: 47:42-48:08).

Några fasaväckande perspektiv eller föreställningar om ont och gott yttrades dock inte. Borgerlighetens angrepp på fondsystemet fördes till övervägande del av ideologiskt färgade (om än något tillspetsade) inlägg som det nedanstående från Bohman:

Socialdemokraternas partiprogram och kongressbeslut ger klart besked i det här hänseendet: socialismen skall genomföras. Och det betyder på vanligt vardagsspråk: mer maktkoncentration, mer dirigering ovanifrån, mer byråkrati och mera krångel. Och det mår varken landet eller människorna bra av. Under hela valrörelsen har – lyssna nu, herr Palme! - under hela valrörelsen har vi begärt besked om hur Socialdemokraterna vill genomföra sin socialism. Men ni har hela tiden vikit undan (*Slutdebatt*, 1976: 44:06-47:24).

Talet om socialdemokratins opålitlighet och otydlighet i fondfrågan ger istället kodning under kategori 1c. Detsamma gäller socialdemokratiska citat om den borgerliga splittringen, ett retoriskt vapen som precis som 1960 användes flitigt. Nedan följer ett exempel från Palme:

I energipolitiken är era inbördes motsättningar så hårda att en borgerlig regering skulle drabbas av en handlingsförlamning med allvarliga störningar för samhället. Om ni kunde gå ut till väljarna och säga: ‘vi vill ha växling vid makten, detta är vårt gemensamma program!’, då hade ni trovärdighet. (*Slutdebatt*, 1976: 36:08-37:10).

Kärnkraften debatterades också flitigt 1976. Här hänvisades flera gånger till utomstående experter för att ge trovärdighet enligt kategori 2a: Palme hänvisade exempelvis till att 95% av forskarna trodde att kärnavfallet skulle kunna hanteras när kärnkraftspolitiken skulle rättfärdigas (*Slutdebatt*, 1976: 01:31:46-01:32:03). Centerns Fälldin lyfte ett telegram från en amerikansk forskargrupp som Palme citerat i tidigare debatter. Dessa menade sig nu vara felciterade och varnade för kärnkraftens risker – vilket i sin tur tjänade som argument för Fälldins kärnkraftsmotstånd (*Slutdebatt*, 1976: 01:16:05-01:17:11). VPK:s Lars Werner angrep också Centern för att inte vara trovärdiga i sitt motstånd då de var ensamma kärnkraftsmotståndare på den borgerliga sidan, inlägg som kodats under kategori 1c.

7.2.2. *Populism*

Liksom 1960 var populismen ovanlig. Exempel fanns, som då Sträng hävdade att Socialdemokraterna framgångsrikt gjort Fattigsverige till en god hemvist för “folket” snarare än någon specifik social gruppering, eller då Bohman enligt kategori 5d framhöll att han mött omkring 50 000 människor i valrörelsen och att “alla har krävt förändring och förnyelse, också gamla socialdemokrater” (*Slutdebatt*, 1976: 2:24:12-2:24:28). Några noteringar har också gjorts för kategori 6b, där en indelning i “gammalt” och “nytt” gör det lätt att avskrika sin motståndare på andra grunder än idébaserade. Werner (VPK) menade exempelvis att Folkpartiet i Göteborg “tillämpar det gamla Fattigsveriges regler mot människor som har det svårt” (*Slutdebatt*, 1976:

01:07:30-01:07:50), och Bohman angrep Sträng för att vara ur takt med sitt eget parti och kunde på så sätt avfärda hans nedtoning av socialiseringsdebatten:

Jag undrar om inte utvecklingen då det gäller socialisering har gått förbi Gunnar Sträng. Kursriktningen är nog idag en helt annan än den var på den tid, den tiden då herr Sträng slogs för ett bättre samhälle (*Slutdebatt*, 1976: 57:11-57:24).

Dessa exempel är några av det fåtal som återfanns i debatten. Liksom 1960 var teknokratin betydligt mycket mer representerad än populismen.

7.3. Slutdebatt inför valet 1991

Tabell 10: identifierade teknokratiska och populistiska drag i 1991 års debatt.

<i>Teknokratiska drag</i>	<i>Fördelning efter parti</i>	<i>Populistiska drag</i>	<i>Fördelning efter parti</i>
Totalt: 110 31,4/tim		Totalt: 35 10/tim	
Policypragmatism: 33	V: 4 / S: 15 / MP: 2 / C: 1 / FP: 1 / M: 4 / NYD: 6	Folket i fokus: 13	S: 4 / MP: 1 / FP: 2 / NYD: 6
Objektiva lösningar: 58	V: 1 / S: 8 / MP: 8 / C: 4 / FP: 6 / M: 17 / KDS: 8 / NYD: 6	Exklusiv representation: 9	MP: 1 / FP: 1 / M: 5 / KDS: 1 / NYD: 1
Avpolitisering: 14	S: 1 / FP: 1 / M: 9 / KDS: 2 / NYD: 1	Antielitism: 8	MP: 1 / NYD: 7
Personliga ledaregenskaper: 5	S: 1 / MP: 1 / M: 1 / NYD: 2	Personliga ledaregenskaper: 5	V: 2 / S: 2 / NYD: 1

7.3.1. Teknokrati

Liksom 1976 ökade teknokratiska inlägg starkt 1991. Socialdemokraterna stod genom Ingvar Carlsson och Mona Sahlin för den största delen av inläggen under *policypragmatism*. De flesta kom enligt bekanta mönster i diskussioner om den ekonomiska politiken och regeringsdugligheten. Där talade man också gärna om vad som var "bra för Sverige" eller för "landet", vilket genom att man talar om *hela* samhället också gett kodning under kategori 2e (*Slutdebatt*, 1991: 2:36:12-2:36:22). Ny Demokrati stod för näst flest noteringar under *policypragmatism*, vilket främst drevs av deras starka betoning på politiskt handlande. Man utmålade sig gärna som en motvikt till de handlingsförlamade etablerade partierna, en frisk fläkt som faktiskt ville göra något åt samhällets problem (*Slutdebatt*, 1991: 3:12:21-3:12:33).

Ny Demokratis ledare Ian Wachtmeister påtalade gärna sin verklighetsförankring, enligt populistiskt snitt. Detta kombinerades dock med att han framhöll sina meriter som företagsledare och att han därigenom besatt den kompetens som krävdes för att veta vad ekonomin och näringslivet behövde, enligt den teknokratiska versionen av *personliga*

ledaregenskaper. Nedanstående citat visar hur båda dessa drag sammanstrålade i vad som skulle kunna beskrivas som en slags teknopopulistisk syntes:

Det är verkliga problem som vi har, och då måste också verklighetens folk in i riksdagen. Jag tror att jag har mer erfarenhet från näringsliv och arbetsliv än alla herrar och damer vid det här bordet tillsammans (*Slutdebatt*, 1991: 3:22:26-3:22).

I övrigt drevs teknokratin 1991 starkt av borgerliga företrädares inlägg i ekonomiska frågor. Folkpartiets Bengt Westerberg, och framför allt Moderaternas Carl Bildt, talade ofta och gärna om kommunismens sammanbrott och om hur gamla ideologiska mönster blivit förlegade. Detta tjänade både till att vifta bort Vänsterpartiets Lars Werner i debatten och till att tala om den egna politiken som "nödvändig" (*Slutdebatt*, 1991: 01:50:59-1:51:13). Sådana inledd har gett kodning under *objektiva lösningar*. I retoriken fanns också en uppfattning om att avregleringar och skattesänkningar skulle komma alla i samhället till gagn, enligt kategori 2e. När Westerberg talade om handikappfrågor menade han exempelvis att "vi vill föra en ekonomisk politik för att *alla* människor ska få det bättre. Men det finns vissa som inte kan vänta på att den ekonomiska politiken ska ge resultat" (*Slutdebatt*, 1976: 2:52:06-2:52:18).

Miljöpartiet var precis som KDS och Ny Demokrati nya i debatten sedan 1976. Under teknokratin stod deras företrädare Inger Schörling för en rad noteringar, som då hon hänvisade till olika forskargrupper för att visa hur deras frågor faktiskt var viktiga och oförtjänt nedprioriterade, eller framhöll att de enligt Naturskyddsföreningen hade den enda miljöpolitiken värd namnet (*Slutdebatt*, 1991: 2:09:48-2:10:08).

7.3.2. *Populism*

Det som framför allt sticker ut från valdebatten 1991 är den stora ökningen av populistiska drag. Sett till antalet inlägg som noteras för populism per timme hade antalet mer än fördubblats på femton år: från 4,8 till 10 i snitt. Bakom de generella siffrorna fanns det dock en mycket tydlig orsak till att ökningen kommit och att den blivit så stor. Orsaken kom utifrån riksdagen och stavades Ny Demokrati.

Totalt stod Ny Demokratiska Ian Wachtmeister för 15 av de 35 noterade populistiska inläggen i slutdebatten. Justerar man antalet populistiska utspel per timme för partiets noteringar visar övriga partier ett mått på 5,7 – en försumbar ökning sedan 1976. Justerar man dessutom för KDS och MP, de två andra partier som tillkommit i debatten sedan senast, stod de etablerade riksdagspartierna till och med för en minskning: deras gemensamma 16 noteringar gav 4,6 populistiska utspel per timme jämfört med 4,8 1976.

Ny Demokrati stod för flest noteringar i två kategorier: *folket i fokus* och *antielitism*. Wachtmeister pekade ofta på övriga partiers ”gnabb” och ovilja att ta tag i samhällsproblem (*Slutdebatt*, 1991: 1:34:20-1:35:02). Man talade om sig som “verklighetens folk” och vad man snappat upp under sina valturnéer ute i landet. Så kunde man sätta sig i kontrast till övriga partier, vilka beskrevs som fyllda av egenintresse. Citaten nedan är exempel på båda dessa tendenser och har noterats för kategorierna 5a, 5d och 7b:

Bert Karlsson och jag har väl träffat en 75 000 öga mot öga på den här turnén, och folk verkar vilja ha en förändring. Däremot så är etablissemangen och deras media som jobbar för dem tydligen ganska skräckslagna (*Slutdebatt*, 1991: 12:01-12:16).

Ja, det talas ofta om att det inte finns resurser och i det här fallet då till sjukvård och så vidare. Men visst finns det resurser. För i andra fall, då finns det minsann. När ni själva beviljade er partistöd, totalt 475 miljoner kronor för landsting, kommuner och på riksdagen, då fanns det pengar [...]. Då kan ju ni föregå med gott exempel. Sopa trappen uppifrån! (*Slutdebatt*, 1991: 2:54:31-2:55:10).

Bland övriga partier såg populismen annorlunda ut. Moderaternas Carl Bildt dominerade i *exklusiv representation* då han vid flera tillfällen beskrev den egna ekonomiska politiken som det enda alternativet, ofta i samband med utläggningar om socialismens död och liberalismens förestående segertåg (*Slutdebatt*, 1991: 41:14-41:39). Ingvar Carlsson tog till ett personfokuserat grepp i regeringsfrågan och utmålade de borgerliga som tjurskalliga och konfliktinriktade. Bengt Westerberg hade man enligt Carlsson nästan fått “släpa till förhandlingsbordet” och Carl Bildt beskrevs som “konfliktsökare” och “profilskapare” (*Slutdebatt*, 1991: 2:34:46-2:35:47).

7.4. Slutdebatt inför valet 2006

Tabell 11: identifierade teknokratiska och populistiska drag i 2006 års debatt.

<i>Teknokratiska drag</i>	<i>Fördelning efter parti</i>	<i>Populistiska drag</i>	<i>Fördelning efter parti</i>
Totalt: 64 32/tim		Totalt: 13 6,5/tim	
Policypragmatism: 37	V: 1 / S: 3 / MP: 2 / C: 7 / FP: 8 / M: 15 / KD: 1	Folket i fokus: 6	C: 1 / FP: 1 / M: 3 / KD: 1
Objektiva lösningar: 18	V: 3 / S: 5 / MP: 3 / C: 1 / FP: 4 / M: 1 / KD: 1	Exklusiv representation: 7	V: 1 / S: 0 / MP: 2 / FP: 1 / M: 3
Avpolitisering: 9	V: 2 / S: 2 / MP: 5	Antielitism: 0	-
Personliga ledaregenskaper: 0	-	Personliga ledaregenskaper: 0	-

7.4.1. Teknokrati

Vad gäller teknokratin 2006 sticker Socialdemokraternas relativa osynlighet ut. Partiet noterades bara för 10 uttalanden som klassats som teknokratiska. Visserligen företrädde man av en debattör i stället för två, men skillnaden tidigare är ändå stor. Detta gäller speciellt *policypragmatism*: det tidigare så vanliga draget att framställa sig som kompetenta och pragmatiska förvaltare är i stort sett frånvarande. Vissa undantag fanns dock: Göran Persson menade exempelvis att Alliansen ägnade sig åt överbudspolitik på miljöområdet där man oansvarigt lovade omöjligt mycket utan att ha täckning för det:

En sak är säkert: ingen av oss som finns här i kväll kommer att kunna undandra oss ansvaret för den stora klimatförändringen. Och den typ av populism som den sidan uttrycker med förslag om sänkt bensinskatt, med förslag om sänkta energiskatter, den typen av populism är inte möjlig med de utmaningar vi står inför (SvenskPolitik1 2012[2]: 21:17-21:42).

Citatet ovan har kategoriserats för måttfullhet enligt kategori 1a, men också för 2b och 2c för måttet av nödvändighet och oundviklighet i de egna åtgärderna. Annars samlades många av vänstersidans noteringar för teknokrati under *objektiva lösningar* och *avpolitisering*. Jämfört med Alliansens familjepolitik menade Eriksson att den egna var “en mycket modernare lösning som är i takt med tiden” (SvenskPolitik1 2012[2]: 5:12-5:36). Enligt Ohly var fortsatt kärnkraftsavveckling “helt nödvändig” för att möjliggöra alternativa energikällor (SvenskPolitik1 2012[2]: 34:00-34:17).

Högerpartierna stod annars för den största delen av teknokratin, speciellt inom *policypragmatism*. Talet om motståndarnas splittring och den egna pragmatismen hade i hög grad bytt ägare efter Alliansens tillkomst och samordningen av den borgerliga politiken. Moderaternas Reinfeldt var särskilt aktiv i detta hänseende, här i debatten om föräldraförsäkringen:

Ja, Lars Ohly säger att han vill förlänga, det vill inte Göran Persson [...]. Och sådär kan man ju hålla på, men det ger ju inte någon trovärdighet i detta regeringsalternativ. Man vet alltså inte vad man får (SvenskPolitik1 2012[2]: 9:09-09:25).

Även talet om den egna pragmatismen betonades, som då Leijonborg talade om vikten av besinning i kärnkraftsavvecklingen. Citatet har också noterats för kategori 2d i och med den verklighetsfrånvända syn man menar att regeringssidan står för. Motståndarnas alternativ kan på så sätt viftas bort snarare än att debatteras.

Jag vill ändå säga att man tar på sig en alldeles orimlig börda om man säger Sverige samtidigt ska avveckla all olja och all kärnkraft. Därför att det kommer inte att gå, det är över 70 procent av vår totala energianvändning. Så låt oss vara realistiska (SvenskPolitik1 2012[2]: 28:05-28:21).

Pragmatismen kom också till andra uttryck. Alla de borgerliga företrädarna talade varmt för utvärdering och transparens som nyckeln till resultat på en rad områden, vilket gett noteringar för kategori 2c och 2d. Reinfeldt menade sig i biståndsfrågan vara "den kritiska granskaren av att de här skattepengarna används på ett bra sätt" (SvenskPolitik1 2012[2] 1:26:30-1:27:12). I skoldebatten tog Leijonborg avstamp i att ett förslag om ökad utvärdering fallit på Socialdemokraternas kongress:

De socialdemokratiska ombuden skyr ju det här med utvärdering som pesten, så de röstade nej. Och det är ju därför den kommunala skolan har problem, för att ni inte utvärderar hur det går (SvenskPolitik1 2012[2]: 1:22:02-1:22:15).

7.4.2. Populism

Utöver skiftet i vem som representerade handlingskraft respektive splittring är ett av de intressanta resultaten från 2006 den nedgång av populism som skett sedan 1991. De flesta noteringarna, 7 till antalet, gjordes för kategorin *exklusiv representation*. Här syntes framför allt indelningar av aktörer eller förslag i "gammalt" och "nytt", där motståndarna förpassas till det "gamla". Exempel går att finna i Reinfeldts tal om den "förnyelse" som skett inom Moderaterna, något som utöver att visa på vilja till förändring gjorde intern kritik svår att framföra (SvenskPolitik1 2012[2]: 51:41-51:54).

Taktiken gick att se även hos andra partier. Nedanstående är ett citat om jämställdhetsarbete från Miljöpartiets Peter Eriksson:

Det handlar om gamla nedärvda könsroller som vi måste våga förändra, och problemet är ju att ni vill gå tillbaka till de gamla istället ytterligare [...]. Det är vi som lägger de nya förslagen, den nya politiken (SvenskPolitik1 2012[2]: 1:44:03-1:44:28).

Resterande populistiska drag var mest uttryck för den förankring de borgerliga ledarna hoppades få genom att hänvisa till möten med vanligt folk. Välfärdsfrågor var här vanligast: Leijonborg menade till exempel att få småbarnsföräldrar klagade på barnomsorgens kostnader men desto fler på kvaliteten (SvenskPolitik1 2012[2]: 4:33-4:49). Reinfeldt talade för sin linje med ökade privatiseringar i äldreomsorgen med argument om att viljan att välja själv är "det tydligaste man känner när man sitter ner och pratar med äldre" (SvenskPolitik1 2012[2]: 1:04:25-1:04:38). Antielitismen och betoningen på personliga ledaregenskaper var däremot helt frånvarande.

7.5. Slutdebatt inför valet 2022

Tabell 12: identifierade teknokratiska och populistiska drag i 2022 års debatt.

Teknokratiska drag	Fördelning efter parti	Populistiska drag	Fördelning efter parti
Totalt: 72 36/tim		Totalt: 45 22,5/tim	
Policypragmatism: 31	V: 2 / S: 2 / MP: 3 / C: 4 / L: 3 / M: 12 / KD: 2 / SD: 3	Folket i fokus: 17	V: 1 / S: 2 / MP: 3 / L: 2 / M: 2 / KD: 3 / SD: 4
Objektiva lösningar: 35	V: 4 / S: 10 / MP: 2 / C: 6 / L: 3 / M: 3 / KD: 4 / SD: 3	Exklusiv representation: 10	V: 1 / S: 2 / MP: 1 / C: 1 / M: 2 / KD: 2 / SD: 1
Avpolitiserings: 5	S: 2 / C: 1 / L: 1 / SD: 1	Antielitism: 9	MP: 1 / C: 1 / L: 1 / M: 4 / KD: 1 / SD: 1
Personliga ledaregenskaper: 1	MP: 1	Personliga ledaregenskaper: 8	V: 2 / S: 2 / MP: 2 / C: 1 / SD: 1

7.5.1. Teknokrati

Teknokratin ökade något i omfattning 2022 jämfört med 2006. *Objektiva lösningar* var här den vanligaste kategorin, tätt följd av *policypragmatism*. Flest noteringar stod Moderaterna för med 15, följt av Socialdemokraternas 14. Därefter följde Centerpartiet på 10, Vänsterpartiet på 8, Sverigedemokraterna och Liberalerna på 7 och Miljöpartiet och Kristdemokraterna på 6. Klara skillnader till trots var alltså inget parti klart över- eller underrepresenterat.

Inom *objektiva lösningar* var hänvisningar till oberoende experter ett vanligt grepp från många aktörer i olika frågor: Kristdemokraternas Ebba Busch framhöll exempelvis en forskares rapport som stöd för att de höga elpriserna främst var regeringens fel, Liberalernas Johan Pehrson riktade kritik mot regeringens klimatarbete genom att citera Klimatpolitiska rådet, Vänsterpartiets Nooshi Dadgostar lyfte Coronakommissionens rapport för att underbygga argument mot utförsäljningen av vården och Miljöpartiets Märta Stenevi menade sig ha “all samlad skolforskning” på sin sida i sitt försvar av hemspråksundervisningen (*Slutdebatt*, 2022: 18:30-18:40; 39:40-39:52; 47:56-48:07; 1:02:20-1:02:27).

Ännu vanligare var att hänvisa till åtgärder som “nödvändiga”, framför allt då det gällde utbyggnaden av polisen och rättsväsendet samt miljö- och energifrågorna. Socialdemokraternas Magdalena Andersson beklagade sig till exempel över att högersidan avvisat det straffskärpningspaket man lagt fram i riksdagen eftersom “det här försenas i flera år, det här som är helt nödvändigt att göra (*Slutdebatt*, 2022: 1:42:25-1:42:41). I energifrågan talade Kristersson om kärnkraften på liknande sätt:

Vi måste fatta avgörande, egna energipolitiska beslut i Sverige. Och då måste vi – precis som Tyskland nu gör, behåller två av tre kärnkraftverk som var hotade, Storbritannien bygger åtta nya kärnkraftsreaktorer - Sverige måste ta kommandot över en egen energipolitik, och på min sida är vi överens om en helt ny energipolitik. Bara det är ju värt en ny regering. (*Slutdebatt*, 2022: 10:16-10:47).

I Kristerssons citat syns också den vanligaste tendensen inom *policypragmatism*: beslutsamheten över att “få saker gjorda” enligt kategori 1e. Inom *policypragmatism* fick denna handlingsfokuserade retorik ett klart uppsving 2022: tidigare hade det varit vanligast att tala om ansvarstagande och måttfullhet eller förutsägbarhet och stabilitet. Temat gick igen i flera debatter, inte minst då segregationen och kriminaliteten diskuterades. Ofta hade retoriken om handling också ett drag av den populistiskt kodade kategori 7a, där etablerade politiker (i detta fall motståndarna) utmålas som pratkvagnar utan handlingsförmåga. 1991 hade Ny Demokrati i princip haft ensamrätt på talepunkten och 2006 saknades den helt. 2022 var partiet med flest noteringar Moderaterna. Ett typexempel från Ulf Kristersson syns nedan:

Mitt budskap är att förändring är möjligt. Nu får det vara slutpratad, ungefär så här. Nu måste vi göra saker och ting [...]. Ta det här på allvar, gör saker på riktigt (*Slutdebatt*, 2022: 1:33:02-1:33:16).

Även om Moderaterna stod för överlägset flest noteringar inom *policypragmatism* var man inte ensamma om att fokusera på handling. Johan Pehrson menade att man själva sett den snabba våldsutvecklingen komma, men att “regeringen har sagt att vi behöver inte göra någonting” (*Slutdebatt*, 2022: 36:26-36:34). SD:s Jimmie Åkesson menade att skillnaden mot de borgerligas passivitet mot kriminaliteten under Alliansen-åren var att “den här gången är jag med” (*Slutdebatt*, 2022: 48:03-1:48:14). Socialdemokraternas Magdalena Andersson höll en något lägre profil och noterades bara för två *policypragmatiska* utspel, men betonade ändå de över hundra propositioner hennes regering lagt och sina direktiv till ministrarna om att “vända på varje sten” och att “göra vad som krävs” för att bryta segregationen, vilket gått in under 1e (*Slutdebatt*, 2022: 1:23:19-1:23:48).

Teknokratins utbredning i debatten blev allrig tydligare än under de avslutande anförandena. Inte mindre än sju av åtta partiledare gjorde anspråk på att jobba för “vårt land” eller “Sveriges bästa” (*Slutdebatt*, 2022: 1:50:53-1:57:33).

7.5.2. Populism

Det som verkligen sticker ut från debatten 2022 är ökningen i populistiska utspel. 45 utspel totalt gav 22,5 utspel per debattimme – mer än tre gånger så många som 2006 och mer än dubbelt så många som 1991. Jämfört med 1991 finns dessutom en betydligt jämnare spridning av populistiska utspel: inget parti stod för fler än Moderaternas 8 noteringar.

Sverigedemokraterna och Miljöpartiet noterades för 7 utspel var, Socialdemokraterna för 6, Vänsterpartiet 4 och Liberalerna och Centerpartiet för 3.

Flest noteringar gjordes under *folket i fokus*. Uttalanden om “folket”, “svenskarna” och gemensamma värden var vanliga: Sverigedemokraternas Jimmie Åkesson påtalade problemet med att invandrare kan leva länge i Sverige utan att “respektera grundläggande normer och värderingar som ligger till grund för hur vårt samhälle är uppbyggt” (*Slutdebatt*, 2022: 1:13:38-1:14:20). KD-ledaren Ebba Busch menade enligt samma logik att Socialdemokraterna ville maskera att “man inte tar striden om vilka värderingar som måste gälla alla i Sverige” (*Slutdebatt*, 2022: 1:18:38-1:18:59).

Att framställa den egna politiken som den enda lösningen enligt kategori var det vanligaste draget under *exklusiv representation*. Många debatter utgjorde en slags kamp om att stå för den “enda rätta lösningen” på ett samhällsproblem. Efter att Moderaternas Ulf Kristersson slagit fast att vi “aldrig [...] klarar integrationen” utan kraftigt minskad invandring slog han fast att “ni vill ha ökad invandring, vi vill ha minskad invandring” (*Slutdebatt*, 2022: 1:22:44-1:22:59). Att rösta på högerpartierna blev så det enda rimliga, åtminstone för den som ville lösa integrationsproblemen. Magdalena Andersson menade enligt samma logik att hennes politik mot kriminalitet innebar “hela lösningen”. Högerns brist på segregationsbrytande åtgärder gjorde enligt S-ledaren deras kriminalitetspolitik till ett slag i luften, eftersom “det är *bara så* vi kan bryta nyrekryteringen” (*Slutdebatt*, 2022: 1:34:35-1:34:48).

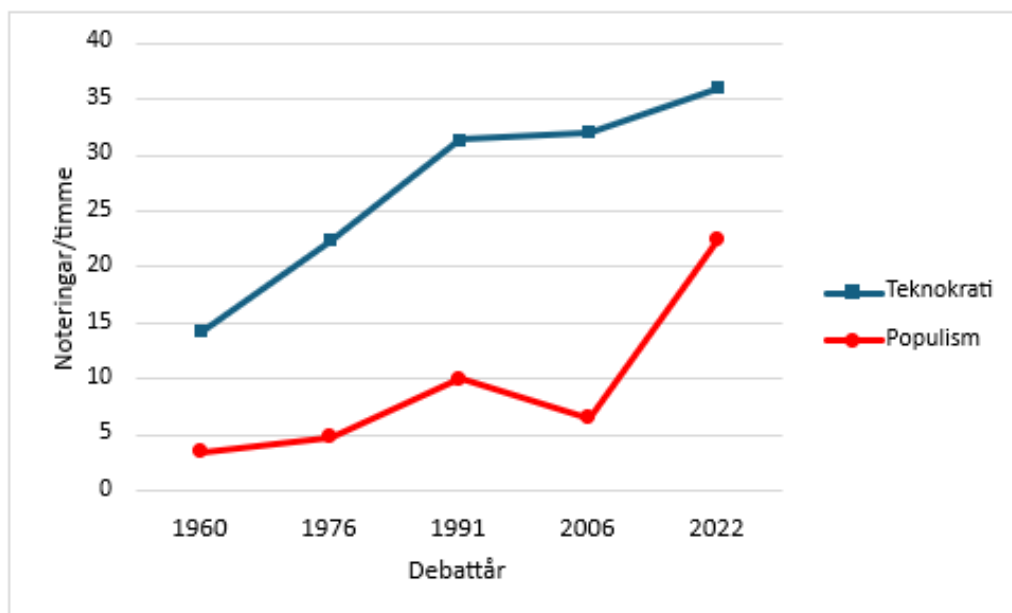
Utöver det antielitistiskt kodade talet om att “det bara pratas och händer ingenting” som redogjordes för under ovanstående rubrik fanns en stark tendens från framför allt vänstersidans partiledare att tala om den egna karaktären eller motståndarnas brist på detsamma. Magdalena Andersson förkunnade sin personliga dedikation i elprisfrågan genom att hon “lagt en hel del valarbete åt sidan under den senaste veckan för att driva just de här frågorna” (*Slutdebatt*, 2022: 09:15-09:35). Vänsterpartiets Nooshi Dadgostar betonade sin personliga erfarenhet av att växa upp i förorten i kriminalitetsdebatten, och Miljöpartiets Märta Stenevi ifrågasatte Ulf Kristerssons hederlighet eftersom “han lämnar samtal, bryter löften till såväl företag, andra politiker som till förintelseöverlevare som Hédi Fried” (*Slutdebatt*, 2022: 40:45-41:06).

8. Slutsats och diskussion

I följande avsnitt sammanställs och kommenteras undersökningens resultat. Först diskuteras teknokratins utveckling över tid, sedan populismens. Till sist behandlas resultaten som helhet och prövningen Bickerton och Invernizzi Accettis teori diskuteras. Som stöd ges följande graf över teknokratins och populismens respektive utvecklingar genom åren:

Figur 1: teknokratins och populismens utveckling i svenska slutdebatter sedan 1960, räknat i utspel per timme.

8.1. Teknokratins utveckling

Andelen teknokratiska drag i de studerade debatterna har stadigt ökat. Uppgången har varit relativt jämn, även om antalet noteringar nästan stod still mellan 1976 och 1991. Från första till sista debatten ökade inläggen från 14,25 till 36 i timmen – en ökning med 21,75 noteringar eller 153%.

Några slutsatser går att dra av detta. Dels blir det tydligt att teknokratins gjort den gradvisa ökningen i det politiska samtalet som Bickerton och Invernizzi Accetti påstår - expertis och kunnande verkar ha blivit allt viktigare. Däremot höll de teknokratiska inläggen redan 1960 en inte obetydlig nivå, vilket nyanserar Bickerton och Invernizzi Accettis framställning något. Där sägs nämligen ingenting om teknokratins och populismens inbördes förhållande under de olika perioderna. Det är istället lätt att få intrycket att både populismen och teknokratins varit i det närmaste frånvarande under stora delar av 1900-talet (Bickerton & Invernizzi Accetti 2021:33-34). Studiens resultat tyder på att teknokratiska stildrag varit gångbara som retoriskt vapen även under den *ideologiska politiska logikens era*.

Kanske är detta inte heller så konstigt. Möjligen hade en studie som rört sig ännu längre bak i tiden kunnat visa obetydliga nivåer av teknokrati under första halvan av 1900-talet, men troligare är att den alltid funnits i viss utsträckning. En strid om regeringsmakten, som ju trots allt handlar om att styra över en stats politiska inriktning, vore kanske inkomplett utan en viss tävlan i kompetensnivå.

Det går också att se en intressant förskjutning inom den teknokratiska kategorin *policypragmatism*. Under alla de första fyra debatterna var den vanligaste underkategorin antingen 1a, "måttfullhet och ansvarstagande" eller 1c, "trovärdighet genom tydlighet och förutsägbarhet". Under 2022 års valrörelse, präglad av konkreta problem med segregation, kriminalitet och energi var dock kategori 2e vanligast, "förmågan att få saker gjorda betonas". Idag verkar det alltså vara mer gångbart för politiker att visa handlingskraft än ansvarstagande. Teknokratin har med andra inte bara ökat över tid, utan också förändrats i takt med den.

8.2. Populismens utveckling

Till skillnad från teknokratin utgick de populistiska stildragen från betydligt lägre nivåer. Från de 3,5 inlägg som noterades per timme 1960 till de 22,5 som gjordes 2022 blev därmed ökningen hela 543%.

Ökningen var dock betydligt ojämnare än den teknokratiska: framför allt koncentrerades den till 1991 och 2022 års debatter. Det fanns dock viktiga skillnader mellan dessa som blir synliga om man beräknar uttalanden efter parti: 1991 stod Ny Demokrati nästan ensamt för ökningen jämfört med 1976 och 2006, då partiet försvunnit ur riksdagen, hade nivån tydligt sjunkit igen. Den spridning författarna betonar hade alltså inte skett. Däremot fanns en helt annan spridning i de populistiska utspelen efter att de ökat stort igen 2022; det nya tillskottet Sverigedemokraterna stod inte ens för flest populistiska utspel i debatten. Bickerton och Invernizzi Accettis tes om att populismen och teknokratin i dagens läge blivit gångbar för alla politiker, oavsett partitillhörighet, verkar alltså stämma.

Vad denna plötsliga ökning och spridning av populismen beror på kan min undersökning dock inte svara på. Möjligen är de samhällsförändringar Bickerton och Invernizzi Accetti pekar ut fullt tillräckliga som förklaringsmodeller. Kanske är det en anpassning av övriga partier efter Sverigedemokraternas intåg i riksdagen 2010 som ligger bakom. Det enda mina resultat kan visa i frågan är sambandet däremellan.

8.3. Avslutande diskussion

För att återvända till uppsatsens frågeställning är det tydligt att Bickerton och Invernizzi Accettis tes om att både teknokrati och populism gradvis blivit vanligare i den politiska debatten stämmer in på fallet Sverige. För att betrakta teorin som fastslagen sattes en tröskel om att både teknokratin och populismen skulle fördubblas i frekvens sedan 1960, sett till antalet utspel per timme. Dessutom skulle alla partier noteras för minst ett teknokratiskt och ett populistiskt utspel i debatten från 2022. Med facit i hand kan man konstatera att båda kraven infriades med marginal och att teorin därför kan anses vara styrkt.

Resultaten är givande i två avseenden. Dels bidrar de till att underbygga Bickerton och Invernizzi Acettis koncept teknopopulism rent empiriskt. Studien kan ses som ett första bidrag till en kartläggning av hur teknopopulismen blivit logiken som styr det moderna politiska samtalet och valkampanjer mer och mer “handlar om” teknokrati och populism. Potentiellt kan sättet detta tar sig uttryck på också skilja sig mellan olika länder. Vissa av dragen i det analytiska ramverket, som tendensen att utmåla sig som “varken höger eller vänster”, noterades till exempel inte en enda gång. Är detta möjligen unikt för Sverige? Det teoretiska ramverket som analysen byggts på skulle kunna underlätta sådana jämförelser.

För det andra bidrar studiens resultat med kunskap om Sveriges politiska utveckling. Medan betydande uppmärksamhet ägnats populismen på senare år har teknokratin fallit lite i skymundan. Insikten om att båda förhållningssätten ökat i omfattning samtidigt kan ses som bidrag i en bredare diskussion om den svenska politikens tillstånd. Det har sedan länge förts en diskussion om ideologins minskade betydelse i den moderna politiken (Vedung 1992; Linnéuniversitetet). Även om min studie inte kan uttala sig om förekomsten av ideologiska utspel kan resultaten, om man ska tro Bickerton och Invernizzi Accettis teori om ideologins minskade betydelse som grund till teknopopulismens framväxt, ses som en indikation till stöd för tesen.

Att teorin höll just i Sverige kan ses som en styrka för dess allmängiltighet. Även om Sverige liknar länderna som teorin byggdes utifrån finns en rad skillnader i samhällslig kontext som hade kunnat innebära att politiken inte utvecklats enligt samma linjer här som på kontinenten. För att testa teorin ytterligare skulle vidare studier kunna undersöka länder utanför Västeuropa och se om teknopopulismen fått fäste som organiserande politisk logik även där.

9. Referenser

- Barr, Robert R., 2009. "Populists, Outsiders and Anti-Establishment Politics", *Party Politics*, vol. 15, nr. 1, s. 29-48.
- Bickerton, Christopher J. & Carlo Invernizzi Accetti, 2021. *Technopopulism: the new logic of democratic politics*. Oxford: Oxford University Press.
- Bolin, Niklas, Kajsa Falasca, Marie Grusell & Lars Nord (reds.), 2022. *Snabbtänkt 2.0 22*. Sundsvall: Demicom, Mittuniversitetet.
- Boréus, Kristina (red.) & Göran Bergström, 2005. *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys (2 uppl.)*. Lund: Studentlitteratur.
- Best, Jacqueline, 2018. "Technocratic Exceptionalism: Monetary Policy and the Fear of Democracy", *International Political Sociology*, vol. 12, nr. 4, s. 328-345.
- Cavalieri, Alice, 2020. "Responsiveness, Responsibility and the Role of Parliament: Public Budgeting in Italy in the Time of Techno-Populism", *Italian Political Science*, vol. 15, nr. 2, s. 150-172.
- Dahl, Robert A., 1989. *Democracy And Its Critics*. New Haven/London: Yale University Press.
- de la Torre, Carlos, 2019, "Rafael Correa's Technopopulism in Comparative Perspective" i Sánchez, Francisco & Simón Pachano (reds.), *Assessing the Left Turn in Ecuador*, London: Palgrave Macmillan.
- Esaiasson, Peter, 1990. *Svenska valkampanjer 1866-1988*. Stockholm: Allmänna förlaget.
- Esaiasson, Peter, Mikael Gilljam, Henrik Oscarsson, Ann Towns & Lena Wägerud, 2017. *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad (5 uppl.)*. Visby: Wolters Kluwer.
- Esping-Andersen, Gøsta, 1990. *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. New Jersey: Princeton University Press.
- European Commission = EU-kommissionens webbplats, From 6 to 27 members. [Elektronisk] https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/6-27-members_en. Hämtdatum 2024-05-19.
- Hadenius, Stig, 2003. *Svensk politik under 1900-talet: konflikt och samförstånd (6 uppl.)*. Stockholm: Hjalmarson & Högberg.
- Hagevi, Magnus, 2022. *Den svenska väljaren: En introduktion till politiskt beteende i allmänna val*. Stockholm: Santérus förlag.
- Hagman, Patrik, 2023. "Teknokrater och populisterna saknar en vision om ett bättre liv". *Hufvudstadsbladet*. Essä. 2023-07-23. [Elektronisk] <https://www.hbl.fi/artikel/8f777eef-4138-4371-9cc6-d310c0703a8f>. Hämtdatum 2024-04-16.

- Kriesi, Hanspeter & Takis S. Pappas, 2015. *European Populism in the Shadow of the Great Recession*. Colchester: ECPR Press.
- Linnéuniversitetet = Linneuniversitetets webbplats, Projekt: Minskad ideologisk polarisering och konflikt i Västeuropa? (MIPOK) [Elektronisk]
<https://lnu.se/forskning/forskningsprojekt/projekt-minskad-ideologisk-polarisering-och-konflikt-i-vasteuropa-mipoc/>. Hämtdatum 2024-05-18.
- Mair, Peter, 2000. "Partyless Democracy: Solving the Paradox of New Labour", *New Left Review*, vol. 41, nr. 2.
- Mouffe, Chantal, 2005. *On The Political*. London & New York: Routledge.
- Mudde, Cas, 2004. "The Populist Zeitgeist", *Government and Opposition*, vol. 39, nr. 4, s. 541-563.
- Müller, Jan-Werner, 2016. *Vad är populism?* Göteborg: Daidalos.
- Nytröm, Linda, 2017. *Market Bureaucracy: Neoliberalism, Competition and EU State Aid Policy*. Diss. Lund: Lunds universitet.
- Oscarsson, Henrik & Sören Holmberg, 2008. *Regeringsskifte: väljarna och valet 2006*. Göteborg: Norstedts Juridik. [Elektronisk] <https://www.gu.se/sites/default/files/2020-03/Oscarsson%20%26%20Holmberg%20-%20Regeringsskifte-%20Va%CC%88ljarna%20och%20valer%202006%20%282008%29.pdf>.
- Perottino, Michel & Petra Guasti, 2020. "Technocratic Populism à la Française? The Roots and Mechanisms of Emmanuel Macron's Success". *Politics and Governance*, vol. 8, nr. 4, s. 545-555.
- Piquer, Jose & Anton M. M. Jäger, 2020. "After the Cartel-Party: 'Extra-Party' and 'Intra-Party' Techno-Populism". *Politics and Governance*, vol. 8, nr. 4, s. 533-544.
- Platon, 2003. *Staten*. Övers: Jan Stolpe. Stockholm: Atlantis.
- Riksdagen: "Tidigare regeringsbildningar och statsministrar". [Elektronisk]
<https://www.riksdagen.se/sv/sa-fungerar-riksdagen/demokrati/sa-bildas-regeringen/tidigare-regeringsbildningar-och-statsministrar/>. Hämtdatum 2024-04-30.
- Slutdebatt* 1976. SVT. [Elektronisk] <https://www.svtplay.se/video/eYPEA98/slutdebatter-ur-arkivet/partiledardebatt?info=visa>. Hämtdatum 2024-04-12.
- Slutdebatt*, 1991. SVT. [Elektronisk] <https://www.svtplay.se/video/8PbAkXj/slutdebatter-ur-arkivet/slutdebatt?info=visa>. Hämtdatum 2024-04-13.
- SvenskPolitik1, 2012[1]. Valet 1960 – Slutdebatten. YouTube. [Elektronisk]
<https://www.youtube.com/watch?v=nS45Zh1i-zE&t=269s>. Hämtdatum 2024-04-10.
- SvenskPolitik1, 2012[2]. Valet 2006 – Slutdebatten. YouTube. [Elektronisk]
<https://www.youtube.com/watch?v=m19Z2pxCRn0>. Hämtdatum 2024-04-15.
- Slutdebatt*, 2022. SVT1, 9 september.

SST = Myndigheten för stöd till trossamfunds webbplats, DEL 4: Sverige, världsbäst på sekularism, religionsfrihet och religiös mångfald? [Elektronisk]
<https://www.myndighetsst.se/kunskap/religionsfrihet/tema-religionsfrihet--demokrati/del-4-sverige-varldsbast-pa-sekularism-religionsfrihet-och-religios-mangfald.html>. Hämtdatum 2024-05-19.

Statista 1 = Statistas webbplats, Annual expenditure per student on educational institutions in OECD countries for primary, secondary and tertiary education in 2020, by country. [Elektronisk] <https://www.statista.com/statistics/238733/expenditure-on-education-by-country/>. Hämtdatum 2024-05-19.

Statista 2 = Statistas webbplats, Countries with the highest percentage share of their workforce being members of labor unions worldwide as of 2020. [Elektronisk] <https://www.statista.com/statistics/1356735/labor-unions-most-unionized-countries-worldwide/> Hämtdatum 2024-05-19.

Teorell, Jan & Torsten Svensson, 2007. Att fråga och att svara: Samhällsvetenskaplig metod. Stockholm: Liber.

Teknikföretagen = Teknikföretagens webbplats, Världsindustrin som försvann. [Elektronisk] <https://www.teknikforetagen.se/vi-skapar-losningarna/artiklar/varldsindustrin-som-forsvann/>. Hämtdatum 2024-05-19.

Urbinati, Nadia, 2015. "A Revolt Against Intermediary Bodies", *Constellations: An International Journal of Critical and Democratic Theory*, vol. 22, nr. 4, s. 477-486.

Vedung, Evert, 1992. "Recension av Johan Lundborg (1991): Ideologiernas och religionens död: En analys av Herbert Tingstens ideologi- och religionskritik", *Statsvetenskaplig tidskrift*, vol. 95, nr. 1, s. 96-106.

Weyland, Kurt, 2017. "Populism: A Political-Strategic Approach" i Kaltwasser, Cristóbal Rovira; Paul Taggart; Paulina Ochoa Ospejo; Pierre Ostiguy (reds.). *The Oxford Handbook of Populism*. Oxford: Oxford University Press, s. 48-72.

Wood, Matt & Matthew Flinders, 2014. "Rethinking depoliticisation: beyond the governmental", *Policy & Politics*, vol. 42, nr. 2, s. 151-170.

10. Bilagor

Bilaga 1: Exempel på identifierade teknokratiska och populistiska drag från de studerade debatterna

Exempel på teknokratiska citat
<p>1. <i>Policypragmatism</i></p> <p>a) <i>Måttfullhet och ansvarstagande i policyutformningen</i> EX: "Jag är gärna beredd att lämna den deklARATIONEN om vi får en rejäl deklARATION från er: 'vi slopar våra överbud, vi struntar i att låna till skattesänkningar, vi störtar inte ut i utlandet och lånar upp pengar, vi för en ansvarsfull finanspolitik', men det har jag icke hört ett ljud av ikväll" (Slutdebatt, 1976: Palme, S, 01:29:48-01:30:10).</p> <p>b) <i>Utvärdering och transparens betonas</i> EX: "Vi har ju som väl känt här varit kritiska mot den här idén som avviker från alla andra typer av utgiftsposter, att här ska vi bestämma en summa men inte diskutera innehåll, inte följa upp vilka resultat det ger [...]. Jag kommer att vara den kritiska granskaren av att de här skattepengarna används på ett bra sätt" (SvenskPolitik1 2012[2]: Reinfeldt, M, 1:26:30-1:27:12).</p> <p>c) <i>Trovärdighet genom tydlighet och förutsägbarhet</i> EX: "Ja, Lars Ohly säger att han vill förlänga, det vill inte Göran Persson. Och Peter Eriksson pratade emot idén att man skulle få en ersättning för att vara hemma men har själv ett sådant förslag. Och sådär kan man ju hålla på, men det ger ju inte någon trovärdighet i detta regeringsalternativ. Man vet alltså inte vad man får" (SvenskPolitik1 2012[2]: Reinfeldt, M, 9:09-09:25).</p> <p>d) <i>"Effektivitet", "vad som fungerar" och att "nå resultat" betonas</i> EX: "Det är väldigt bråttom, vi har bara några år på oss. Och därför vill vi göra det som är strukturellt bäst och mest effektivt" (Slutdebatt, 2022: Dadgostar, V, 34:51-35:02).</p> <p>e) <i>Förmågan att få saker gjorda betonas</i> EX: "Jag har samlat ett lag på min sida som vill ha förändring. Som kan få jobbet gjort. Rösta för förändring. Rösta på Moderaterna" (Slutdebatt, 2022: Kristersson, M, 1:52:02-1:52:09).</p>
<p>2. <i>Objektiva lösningar</i></p> <p>a) <i>Utomstående experters omdömen används för trovärdighet</i> EX: "Det är klart att vår politik med sänkta skatter ger ökad tillväxt. Det finns inte en ekonom inom synhåll som inte skulle hålla med mig på den punkten" (Slutdebatt, 1991: Bildt, M, 1:15:16-1:15:26).</p> <p>b) <i>Åtgärder beskrivs som nödvändiga</i> EX: "Det här är en politik som är nödvändig. För att klara tillväxten. Och klarar vi inte tillväxten så klarar vi aldrig jobben, och då klarar vi aldrig heller morgondagens välfärd" (Slutdebatt, 1991: Bildt, M, 10:45-10:58).</p> <p>c) <i>Utvecklingen sker oberoende av ens egna handlingar</i> EX: "Det råder ju ingen tvekan om vad som hände när Putin skruvade ner gaskranen, nämen då stack elpriserna i, gaspriserna i hela Europa, och så även elpriserna. Det påverkar ju oss i Sverige, även om vi inte använder så mycket rysk gas så påverkar de tyska elpriserna även oss. Men problemet med elpriserna nu, det är ju inte brist på el i Sverige utan det är ju just Putins energikrig" (Slutdebatt, 2022: Andersson, S, 18:41-19:10).</p> <p>d) <i>Motståndarnas förslag är "fel", "orimliga" eller "orealistiska"</i></p>

EX: ”Den typ av populism som den sidan uttrycker med förslag om sänkt bensinskatt, med förslag om sänkta energiskatter, den typen av populism är inte möjlig med de utmaningar vi står inför” (SvenskPolitik 2022[2]: Persson, S, 21:17-21:42).

e) *Den egna politiken gynnar hela landet/samhället*

EX: Jag söker mandat för att leda Sverige genom de här svåra tiderna. För jag älskar vårt land, och jag tycker att du ska rösta på Socialdemokraterna om du vill ha ett bättre Sverige (Slutdebatt, 2022: Andersson, S, 1:51:30-1:51:43).

3. *Avpolitisering*

a) *Gamla ideologiska mönster är förlegade*

EX: ”Ja, det grundläggande problemet för Lars Werner, även om jag utgår från att han har mycket god vilja på det här området, det är att han förordar ett ekonomiskt system som inte någonstans i världen har visat sig skapa de resurser vi behöver för att kunna bygga en välfärdsstat, för att kunna erbjuda en bra sjukvård. Och det kan inte Lars Werner göra i Sverige heller. Lars Werner är snart den siste kommunisten i den här delen av världen, förmodligen leder han det största kommunistpartiet som finns. Och snart är det dags för Lars Werner också att ge upp” (Slutdebatt, 1991: Westerberg, FP, 01:02:20-1:02:50).

b) *Den egna politiken är ”varken höger eller vänster” eller ”både höger och vänster”*

INGA IDENTIFIERADE EXEMPEL

c) *Politik borde präglas av objektivitet och expertis*

INGA IDENTIFIERADE EXEMPEL

d) *Samsyn och enighet premieras*

EX: ”Jag tycker det är bra att det finns en så stor enighet i Sveriges riksdag och i svensk politik, att vi ska både bygga ut polisen och att vi ska skärpa straffen” (Slutdebatt, 2022: Andersson, S, 1:34:13-1:34:22).

e) *Åtgärder beskrivs som ”moderna” eller ”omoderna”*

EX: ”Det här är en förlegad syn där man ska dela in elever i olika kunskapsgrupper och så ska man egentligen sätta en stämpel i pannan på vissa och säga ‘du duger inte till vidare studier’, och ju tidigare man gör det desto värre är det” (SvenskPolitik1 2012[2]: Ohly, V, 1:17:23-1:17:38).

4. *Personliga ledaregenskaper*

a) *Ledaren betonar sin personliga kompetens för att legitimera sig*

EX: ”Jag tror att jag har mer erfarenhet från näringsliv och arbetsliv än alla herrar och damer vid det här bordet tillsammans” (Slutdebatt, 1991: Wachtmeister, NYD, 3:22:26-3:22).

b) *Motståndarens brist på kompetens används för att misskreditera*

EX: ”Alla herr Strängs förutsägelser har varit grovt felaktiga under senare år. Senaste budgetåret var det fel på 1200 miljoner, det här budgetåret är det fel på 1700 miljoner och kanske lite till. Herr Sträng är alla tiders svenske rekordhållare, inte bara som skattehögjare, utan också som felräknare” (SvenskPolitik1 2012[1]: Ohlin, FP, 1:46:48-1:47:07).

Exempel på populistiska citat

5. *Folket i fokus*

a) *Folket som helhet bör utgöra politikens utgångspunkt*

EX: ”Jag tror svenska folket är ganska skräckslaget när de lyssnar på de borgerliga partierna här ikväll inför möjligheterna att opinionsundersökningarna trots allt skulle ha någonting i sig (Slutdebatt, 1991: Carlsson, S, 2:34:22-2:34:33).

<p>b) <i>Gemensamma nämndare för folket ska vägleda politiken</i> EX: "Det vi vill göra, det är att betala bönderna för att de hjälper oss att behålla de öppna landskapen, som jag tror att fler än jag tycker är något av det svenskaste som finns" (Slutdebatt, 1991: Westerberg, FP, 1:37:20-1:37:30).</p> <p>c) <i>Individuella medborgare ses som "verklighetens experter", med bättre kunskap om vad som fungerar än politiker</i> EX: "Vi vill ju få bort fritidspolitikerna. De är över 5000 regionpolitiker idag, de kostar jättemycket pengar. Vi behöver lägga mycket mer makt i händerna på vårdprofessionen, för det är de som vet hur svensk sjukvård skulle kunna styras och läggas upp på bäst sätt" (Slutdebatt, 2022: Busch, KD, 48:26-48:40).</p> <p>d) <i>De egna förslagen stämmer överens med vad man hört i möten med "vanligt folk"</i> EX: "Jag har mött väldigt många småbarnsföräldrar men få av dem klagar på avgifterna, men väldigt många klagar på dagisköer som vi börjar få nu och på kvaliteten. Det är stora barngrupper och så vidare" (SvenskPolitik1 2012[2]: Leijonborg, FP, 4:33-4:49).</p>
<p>6. Exklusiv representation</p> <p>a) <i>Det egna alternativet utmålas som det enda möjliga</i> EX: Vi tror att företagsamheten, om vi ger den chansen, kan lyfta Sverige. Och vi vet att det finns inget annat sätt" (Slutdebatt, 1991: Bildt, M, 41:26-41:39).</p> <p>b) <i>Aktörer eller förslag delas in i "gammalt" och "nytt"</i> EX: "Det handlar om gamla nedärvda könsroller som vi måste våga förändra, och problemet är ju att ni vill gå tillbaka till den gamla istället ytterligare [...] det är vi som lägger de nya förslagen, den nya politiken" (SvenskPolitik1 2012[2]: Eriksson, MP, 1:44:03-1:44:28).</p> <p>c) <i>Politik målas upp som en kamp mellan ont och gott</i> EX: "Det finns krafter i vårt land som vill splittra oss. Gängkriminella, islamister och högerextremister. Men alla vi andra, vi är ju så många fler. [...] Och det är möjligt att skapa ett bättre samhälle om vi samlar alla goda krafter" (Slutdebatt, 2022: Andersson, S, 1:51:07-1:51:31).</p> <p>d) <i>Motståndarnas politik är folkfientlig</i> EX: "Vi kan klara de högt ställda klimatkraven utan att slå ut vår egen befolkning, och jag tror att många som nu inte ens vet hur man ska betala elräkningen blir orolig när man hör de här förslagen" (Slutdebatt, 2022: Busch, KD, 33:42-34:05).</p>
<p>7. Antielitism</p> <p>a) <i>Etablerade politiska aktörer pratar för mycket och agerar för lite</i> EX: "Jag tror att väldigt många svenskar känner stor hopplöshet inför den här integrationsdiskussionen. Mycket prat, det händer ingenting. Nästan alla begriper att det här handlar om för stor invandring under för lång tid, det är helt uppenbart" (Slutdebatt 2022: Kristersson, M, 1:21:42-1:21).</p> <p>b) <i>Samhällets elit är mer intresserad av att skydda sig själva än att arbeta i folkets intresse</i> EX: "Ja, det talas ofta om att det inte finns resurser och i det här fallet då till sjukvård och så vidare. Men visst finns det resurser. För i andra fall, då finns det minsann. När ni själva beviljade er partistöd, totalt 475 miljoner kronor för landsting, kommuner och på riksdagen, då fanns det pengar [...]. Då kan ju ni föregå med gott exempel. Sopa trappen uppifrån!" (Slutdebatt, 1991: Wachtmeister, NYD, 2:54:31-2:55:10).</p>
<p>8. Personliga ledaregenskaper</p> <p>a) <i>Ledaren betonar personliga egenskaper för att legitimera sig</i> EX: "När det gäller Europa: jag har tagit ansvar. När möjligheterna för svenskt medlemskap öppnades så tog jag initiativen. Jag drev det så snabbt så att Carl Bildt tyckte</p>

att det gick för fort. Jag bara konstaterar det” (Slutdebatt, 1991: Carlsson, S, 1:52:51-1:53:02).

b) Motståndarens personliga egenskaper används för att misskreditera

EX: ”Han lämnar alla energiöverenskommelser, han lämnar alla överenskommelser, han lämnar samtal, bryter löften till såväl företag, andra politiker som till förintelseöverlevare som Hédi Fried. Hur ska det svenska näringslivet någonsin kunna lita på det som Ulf Kristersson säger när han uppenbarligen inte kan hålla sina löften?” (Slutdebatt, 2022: Stenevi, MP, 40:45-41:06).